

Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku häälekandja

Metropoolia

Nr 36
August
2007

Sest sina saad Kristuse
tunnistajaks kõigile inimestele
selles, mida sa oled näinud
ja kuulnud. (Ap. 22,15)

Me tunnistame armu,
kuulutame halastust,
ei varja heategusid.
(Suurest veepühitsuspalvest)

Foto: Margus Lepvalts

*Evangeeliumi õpetuse järgi see, mida me siin ajalikus elus anname, jääb
igavikus meie omaks, mida aga endale hoiame, selle kaotame tulevas ilmas.
... Ainult sel, mida oleme teinud armastusest ligimese heaks, on tõeline väärtus.*

Pühima patriarhi Bartholomeose läkitusest EAÕK Täiskogule 14. juunil 2007.

Ligimesearmastusest. Metropoliit Stefanus. **Lk 2** / EAÕK Täiskogu. Metropoliit Stefanus, Madis Kolk. **Lk 2–4** / Välisuudised. Preester Sakarias Leppik. **Lk 4** / Kihnu pulm. Preester Viktor Ivask. **Lk 5** / Kas hing rändab? Ülempreester Mattias Palli. **Lk 5 ja 6** / Vanemkaplani Bosnias missioonil. Preester Aleksander Sarapik. **Lk 7 ja 8** / Palverännak Athosele. Arhidiakon Justinus. **Lk 8 ja 9** / Issandamuutmise keskus õigeusu vaimsuses. Metropoliit Stefanus. **Lk 14** / Südamepalvest. Arhidiakon Arkadi Pihkva-Petseri kloostrist. **Lk 15** / **NOOR-TELEHES** Õigeusklike noorte konverents Konstantinoopolis. Marius Raudsepp, Teele Altmäe. **Lk 16**.

Foto: Gennadi Baranov

ODATUD JA OOTAMATUL AJAL

nende eest, kes teid taga kiusavad, et te saaksite oma taevase Isa lasteks...”

Äsjaloetud evangeeliumikoht näitab selgelt, et meie igavene saatust sõltub meie käitumisest teise suhtes. Kristuse jaoks on kõik inimesed vennad, tema jaoks ei ole vaenlasi. Kui Jeesus pöördub minu poole ja ütleb: „Armasta oma vaenlast ja palveta selle eest, kes sind taga kiusab,” siis on silt pandud, meil on tegemist kurja inimesega, ent ometi on teispool seda kurja inimest midagi, mis ületab teda lõputult ja mis algatab uudse ja ennekuulmatu sihi: peatada vägivallaspiraal.

Kogu Kristuse sõnum siinkohal on just nimelt hävitada see barjäär ning ületada langenud inimese instinkt, et ta avaneks Tema kohalolule ning et teine inimene saaks talle vennaks, ehtsaks sakramen-

diks. Armastada kurja tegijat, samas kui maailma jaoks on vägivald midagi liigagi loomulikku ja vastuvaidlematut, palvetada vaenlase eest, samas kui tundub nii loomulik vastu hakata ja kätte maksta – see tähendab tappa kuri otse juurelt. Tuleb silmas pidada, et see kurjus eitab vabadust, mille Jumal on oma lastele andnud.

Kui me tahame aimu saada, kui tohutu ümberpöörast eeldab Jeesuse vastus, avagem kõigepealt Piibli Esimesest Moosese raamatust 4, 24, kus on öeldud: „Lemeki pärast makstakse kätte seitsekümmend seitse korda” ning võtke siis siia kõrvale Peetrus, kes saab Jeesuselt sellise vastuse (Mt 18, 22): „Andesta kas või seitsekümmend seitse korda.” Ja me saame aru, et tegelik ümberpööramine saab alguse siis, kui me julgeme öelda „ei” omaenda vägivallale.

Mitte teise, vaid **iseenda** vägivallale.

Evangeelium pole sugugi mugav, kuid tema õpetus on selge: vägivald pole iial kellelegi midagi õpetanud, vägivald sünnitab ainult uut vägivalda.

„Ärge tasuge kellelegi kurja kurjaga,” kirjutab apostel Paulus kirjas roomlastele (12, 17). Iga kord, kui kristlane peatab vägivalda edasikandmise ja keeldub olemast lüli kurjuseahelas, sünnib uus maailm.

Selline ongi Püha Vaimu toimiv vastus, kui ta teeb Kristuse kohalolevaks igas inimeses, kes ta ka poleks, nõnda nagu Kristus on lubanud.

✠ STEFANUS

Tallinna ja kogu Eesti metropoliit

METROPOLIIT STEFANUSE KÕNE KIRIKU TÄISKOGUL 2007

Kallid preestrid ja diakonid, kallid koguduste esindajad!

Me oleme nüüd jälle kogunenud täiskogule ja kõigepealt ma tänan Jumalat, et Ta lubab meil jälle kokku saada – vanemate olivate jaoks on see taaskohtumine, uustulnukate jaoks aga võib-olla uus kogemus. Igatahes olge kõik teretulnud ja olge tänatud selle eest, et me saame kohal olla ja seeläbi vennalikult koos elada, nagu öeldakse psalmis (132, 1). Täiskogu pole ainult kõige parem hetk teha kokkuvõtet Kiriku elust, vaid see näitab ka seda, kuidas igaüks meist on kutsutud Jumalast saadud ande mööda ühest suust ja ühest südamest Jumalat ülistama ja kiitma. Just selles vaimus tahan ma esitada teile mõned mõtted, mis on ajendatud sellest, mida ma meie Kirikus näen.

Vaimulikud

Ma alustan vaimulikest. Esiteks tahan ma väljendada suurt tänulikkust, kallid vennad preestrid ja diakonid, ustavuse ja pühendumise eest, millega te Kirikus töötate. Ma tean, et te armastate Kirikut ning et te olete õnnelikud, kui saate luua selliseid erilisi hetki nagu maikuus katedraalkiriku sissepühitsemisel. Ja ma ei unusta, kui kenasti ja peenetundeliselt te austasite oma võimalusi mööda metropoliidi nimepäeva 27. detsembril eelmisel aastal. Sellised märgid ei peta ja need näitavad edusamme meie isiklikes ja kogudustevahelistes suhetes.

Ma väljendan ka oma rahulolu tõsiduse

ja korrapära eest, millega te liturgilist elu üleval hoiate. Liturgia on meie elu südameks Kirikuna, kogudusena ja isikliku eluna. Ilma liturgiata ei saa me uueneda, ammutada mingisugust lootust – ilma liturgiata meil lihtsalt pole elu. Liturgia rajab Kiriku apostellikkuse, see tähendab, teeb sellest misjonitegevuse üles- tõusnud Kristuse tunnistuseks. Ja just sellele punktile tahan ma teie tähelepanu juhtida, sest misjonitöös tuleb hoida pilgus kolme asja:

- 1) Esimene on armastada teist, võtta teda sellisena, nagu ta on.
- 2) Teiseks esitada oma õigeusku sakramentaalse tegevusena, mis võtab vastu kõik inimesed ilma sunni ja kavaluseta.
- 3) Kolmandaks tuleb hoida üleval sakramentaalset elu, sest see avab tee otse Kristusesse kõikide inimeste jaoks.

Pole tähtis, et me oleme kristlastena Eesti ühiskonnas vähemuses. Muidugi me oleme vähemuses ja me peame seda teadvustama ega või kujutleda, et võiksime tegutseda nii, justkui oleksime enamuses. Seetõttu tuleb jääda ühte, ja kui me tahame mingil moel ühiskonda mõjutada, siis peame seda tegema just oma sõna jõuga, mis ammutab oma olemisõigustuse Kristuse sõnast, kes jättis meile üleskutse: minge õpetage kõiki rahvaid.

Selles peitub mu meelest ühekorraga meie jõud ja nõrkus. Jõud, sest me oleme Kristusest ja meil pole midagi karta. Nõrkus, sest me unustame vahel, et me oleme Kristusest ja hakkame kartma. Mul kerkib vahel üles küsimus – kas me ikka teadvustame jõudu, mille Kristus on meile andnud? Ja kuidas me kasutame seda seal, kus me oleme kutsutud tunnistust andma?

Ma ei taha siinkohal pikemalt viibida sellel viimasel küsimusel. Ma jätan selle teie südametunnistuse asjaks ja igaüks vastaku sellele ise oma südame ja Issanda ees. Järgmisel aastal tahan ma teid kokku kutsuda, et selle üle sügavamalt järele mõelda.

Ilmikumud

Preestrite ja diakonite kõrval olete teie, nagu öeldakse, Kiriku ilmikliikmed. Sõna „ilmik” ei tähista mingit erilist ega ammugi alamat klassi Kirikus, mis asuks vaimulikest allpool, sest iga ristitu on kutsutud teostama Issanda üleskutset „minge õpetage kõiki rahvaid” ja kõigil ristituil lasub sama vastutus, mille eest me anname aru Teise Tulemise ajal. Meie, kristlased, pole nagu mingi hõim ühiskonnas, sest siis me oleksime puuslikekumardajad.

Küsimus, mille ma esitan teile, meie koguduste esindajad, on järgmine – millised on tegelikult meie kogudused? Millised me tahame, et nad oleksid? Kas meie kogudused on endassesulgunud kogukonnad, kes elavad oma õigeusu raamides (kusjuures pole päris selge, millised need on), ilma välismaailmaga kokku puutumata, see tähendab, olles täiesti suletud oma getosse? Või kas me tahame, et need oleksid Jumalale elavad kogukonnad, elava kogemusega osadusest, palvest, avatusest ja vastutusest ning et nad oleksid tihedas läbikäimises ühiskonnaga?

On tulnud hetk vaadata tegelikkusele silma ja teha kokkuvõte. Näiteks mida me teeme oma noorsooga? Kas me pole liiga palju aega kaotanud hoiakutega, mis kuuluvad kaugesse minevikku ja millel pole tegemist sellega, mis praegu toimub?

Olgu preestrid või ilmikumud, meie esimene misjon on usu edasiandmine Kiriku elavas kogemuses. Niimoodi tegutseb-töötav meie Kirik ühiskonnas ja niimoodi on ta kohal siin maal, kus me elame ja mida me üle kõige armastame.

Seminar

Sellega seoses, mis ma just äsja ütlesin, on minu meelest tähtis rääkida meie seminari tehtavast misjonitööst. Ma olen väga tänulik nendele, kes korrapäraselt käivad kursustel, mida me pakume, ning ma olen üllatatud ja murelik nähes, et vaid vähesed preestrid ja diakonid vaevuvad loengutele tulema. Ometi on viimaste kuude jooksul tehtud suuri pingutusi kursuste kvaliteedi tõstmiseks ja parandamiseks. Kas ma pean arvama, et meie vaimulikkond on niivõrd kvalifitseeritud, et ta võib lubada endale seda, et hoiab eemale rikkustest, mida võib seminaris omandada? Ma ütlen seda selgesti ja suure kurbusega eriti just neile, kes esimesena pidanuksid suure innuga seminari tulema ja selles osalema. Ma tahaksin loota, et tulevikus püüavad eriti noored vaimulikud olla vastutustundlikumad hoolitsuse suhtes, mis on suunatud Kirikus kõige enam hõivatud liikmete harimiseks.

Oikumeenia

Ma ütlesin ennist, et meil on ühiskondlik ülesanne ja misjonitöö anda tunnistust ülestõusnud Kristusest. Meie kõrval elavad teised kristlased, kes tingimata kõik ei jaga meie veendumusi. Te teate, kui tähtsaks ma pean seda, et Eestis seataks sisse ehtne dialoog kristlaste vahel, sest see on vajalik mitte sellepärast, et see tooks meile mingeid erilisi hüvesid, vaid sellepärast, et seda nõuab inimloo-

mus. „Dialogist keeldumine tähendab keelduda inimese eripärast,” ütles hiljuti meie patriarh Bartholomeos Euroopa Nõukogu kohtumisel Strasbourgis. Muidugi on dialog raske, ent midagi peab ette võtma, et vastata pöörasele tarbimisühiskonnale – et me ei jääks tummaks vägivalda, terrorismi, vaesuse, sõdade ja igasuguste katastroofide ees, mis meie maailma tabavad. Selles mõttes olen ma väga otsusekindel, et me hoiaksime siin Eestis oma kohta oikumeenilises dialoogis kirikute vahel. Kohahoidmine tähendab anda parimat tunnistust oma usust ja Kirikust.

Samas vaimus olen ma otsustanud kõigest hoolimata ka edaspidi ulatada ventalikult kätt meie vendadele Moskva Patriarhaadist. Asi pole selles, et me sobitaks midagi või kedagi. Mitte meie pole siin teinud lõhet õigeusklike vahel. Ometi me peame tegema kõik selleks, et koos nendega hoida alal ühistöö vaimu Kristuse auks, sest on selge, et meie õigeusklike olukord siin maal on vastuolus praeguse ühiskondliku suundumusega ja inimeste ootustega, kes tahavad õnne ja õitsengu nimel elada rahus ja ehtsas ventalikkuses.

Noored

Meie tulevikulootus on muidugi noortel. Noorte Liit on teinud suuri edusamme ja annab eeskjuu oma tõsise tööga, mis on nüüd vastutustundlikum kui vanasti. Ent kas sellest piisab? Eelmisel aastal toimus Noorte Liidu korraldatud esimene palverännak ja selles osalejate jaoks oli see kena kordaminek. Nagu ka perelaager, mis toob igal aastal umbes viiskümmend inimest kokku looduskaunisse kohta.

Paari nädala pärast toimub noortefestival. Mida on kogudused teinud selleks, et noori sinna tuua? Kui suurt huvi näitavad preestrid üles selle algatuse vastu? Veel on jäänud natuke aega festivalini – kas ma võin julgeda loota, et minu tänane sõnavõtt aitab kogudusel selles rohkem osaleda?

Siseministeeriumi statistika järgi tõusis meie Kiriku liikmete arv 2000. aasta jaa-

Foto: Margus Lepvalts

nuarist 2006. aasta jaanuarini kaheksateistkümnelt tuhandelt kahekümne viiele tuhandele. See on umbes nelikümmend protsenti kasvu. Kümne aasta jooksul on igal aastal toimunud nelisada-nelisada viiskümmend ristimist ja laulatust.

Kuidas on lood meie kristliku ja õigeuskliku perekonnaga, kui me teame, et perekond on esimene misjonikoht? Kuidas need pered elavad? Mida me teeme Kirikuna, et hoolitseda laste eest, kes peredes kasvavad ja kellest saavad tulevikus meie Kiriku liikmed? Mis on meie suurte kogunemiste ja palverännakute misjonitähendus? Ometi võivad need koguduste kokkusaamised olla ideaalne võimalus evangeliseerimiseks ja usu levitamiseks.

Ma olen oma kõnes tõstatanud mitmeid küsimusi, kuid need keerlevad kõik sama teema ümber. Ma küsin kogu aeg ühte ja sedasama – kas me oleme päriselt haaratud misjonivastutusest või me lihtsalt kanname edasi traditsioone, mis on küll iseenesest kenad, kuid kuhu nad meid pikas perspektiivis viivad? Ma ei rõhuta seda esimest korda. Igal Täiskogul tulen ma selle juurde tagasi. Kuid täna ma arvan rohkem kui kunagi varem, et me peame avama silmad ja usinasti edasi liikuma, kui tahame olla meelepärased Jumalale ja olla oma nime – Eesti Õigeusu Kirik – väärilised.

Kirikuvalitsus

Viimaks tahan ma öelda paar sõna oma kaastööliste kohta kirikuvalitsuses, kes on viimase nelja aasta jooksul väsimatult töötanud selle nimel, et stabiliseerida Kiriku majanduselu ja teha nii, et me tuleksime võimalikult väärilt toime oma põhiliste aineliste vajadustega ning et eeskätt paraneksid meie vaimulike elutingimused. See pole ial piisav, kuid peab tunnistama, et me oleme astunud õiges suunas suure sammu edasi.

Kohe varsti me valime uue kirikuvalitsuse koosseisu. Ma võin ütelda, et pole saanud preestritelt ega kogudustelt ühtki ettepanekut liikmete uuendamiseks ja teen seega omalt poolt ettepaneku valida praegune kirikuvalitsuse koosseis uuesti tagasi. Kirikuvalitsus on käivitanud pikaajalise finantspoliitika ja tal on vaja jätkata koos minuga koostööd samas ühtsuse ja usalduse vaimus, millega nad on mind viimase nelja aasta jooksul ümbritsenud.

Kallid vennad ja õed Kristuses! Nimekiri inimestest, keda ma peaksin siin tänama, tuleks liiga pikk kõigest neist lähedastest või kaugematest kaastöötajatest, kes väsimatult tegutsevad meie Kiriku parandamise ja edendamise nimel, alustades Wismari tänava Kirikukeskuse meeskondadest: raamatupidamise, kirjastustegevuse, teenistusraamatute parandamise,

kateheesi ja heategevuse töörühmadest. Ning ma tahan tänada kõiki, kes te vabatahtlikult loovutate oma aega preestrite aitamiseks nende tegevuses. Teid on palju, ja iga päevaga üha rohkem – teile kõigile minu siiras tänu.

Ma tahan lõpetada ilusa mõttega, mis on pärit Johannes Kuldsuult:

Siin sa näed Jumala vaimu ja Tema tarkust. Kas sa näed, kui imeline see on? Kas sa näed Tema armastust inimeste vastu, ja kuidas Ta neid kaitseb? Ometi ära heida meelt ega muretse, vaid ole tänulik Jumalale kõikide hädade eest, ülistades, paludes, anudes ja tänades. Isegi kui peaks tulema tuhandeid õnnetusi ja viletsusi, isegi kui torm on silmapiiril, ma palun sind, ära lase ühelgi sellisel asjal ennast häirida... Sest Issand võib langenud üles tõsta, eksinu tagasi õigele teele juhutada, jumalateotajaid õg vendada ning patustele patud andeks anda ja nad vooruslikuks teha, surmas olijatele elu anda, maatasa tehtud endisest uhkema-na üles ehitada, teha vanad asjad uueks... Milleks muretseda kitsikuse pärast, kui mõelda, et pärast üht tuleb selle asemele midagi muud? Kristus löödi risti, oo Olümpias, ja röövel Barabas lasti vabadusse. Ning paadunud rahvahulk kisendas Päästja vastu. Mis võib veel hullem olla? Kuid ometi talus Issanda pikameelsus ja inimarmastus sellist häbiväärset ja julma tragöödiat.

(Kiri diakoniss Olümpiasele)

Kallid kuulajad, tuletage meelde, et õndsus tähendab selliseid väärtusi nagu rahu, tõde, armastus, õiglus ja vabadus, ning samuti inimväarikus. Elu austamine, vägivaldatus, seadusekuulekus, lepitus ja andeksandmine pole juhuslikud valikud kristlikus elus, vaid nad on selle pidev kohustus ja vastutus. Kogu inimkond peab kokkukuulumisest üheks saama. Ja rohkem kui miski muu peegeldavad ausus, rahu ja inimväarikus Jeesuse Kristuse armastust. Tuletagem meelde apostel Pauluse õpetust esimesest kirjast korintlastele (13, 4-7). Saagu see sügavama mõistmise ja järelemõtlemise, palve ja sakramentaalse elu kaudu meie elu olemuslikuks osaks, nii vaimulikus kui ka praktilises plaanis.

METROPOLIIT STEFANUSE LÄKITUS ÜLEMPREESTER NIKOLAI SUURSÖÖDI (9. V 1924–10. VI 2007) MATUSETALITUSEL

Ülipühitsetud Rootsi ja kogu Skandi-naavia metropoliit Pavlos!
Armsad isa Nikolai lapsed, lapselapsed, sugulased ja sõbrad!
Armsad vennad ja õed Stockholmi püha Nikolai kogudusest ja kõik matuselised!

Suure kurbusega saime kodumaal teate ülempreester Nikolai lahkumisest sellest

ajalikust elust. Isa Nikolai näol kaotas meie Kirik inimese, kel oli selle ees tohuid teeneid. Tema nimi ega isiksus ei kao aga talle antud ajaga, vaid elab edasi tema tegevuse ja elutöö läbi. Võib kindlalt öelda, et ta jääb kiriku- ja ajaloo mällu oma panusega Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik ellu. Kõigepealt järjepidevuse kandjana kahe aastakümne jooksul, mil ta oli EAÕK Sinodi-Kirikuvalitsuse esimees, pagulaskiriku ühtsuse hoidjana, Stockholmi ja teistegi koguduste kauaaegse armastatud hingekarjasena. Teiseks aga ühena nendest inimestest, kes andsid endast kõik, et meie Kirik Eestimaa pinnal jälle tõuseks ja uuele tulevikule vastu sammuks. Selles asjas oli tema osa asendamatu ja tänu temale võime kodumaal

kirikuelu elada vabalt ja kirikuseaduslikult õiges olukorras.

Täna kohaliku ülemhingekarjast metropoliit Pavlost selle eest, et ta õnnistas meie EAÕK delegatsiooni ülempreester Nikolai matustel kaasa teenima. Loodame, et tema õnnistusel ja vastavalt Stockholmi eesti apostlik-õigeusu kirikurahva soovidele, võimalustele ja vajadustele võivad vaimulikud kodumaalt tulevikuski aega-ajalt käia siin teenimas ja pidada muul viisil sidet.

Avaldan enda ja kogu meie EAÕK vaimulike ja kirikurahva nimel sügavat kaastunnet isa Nikolai lastele, sugulastele ja tuttavatele ning Stockholmi

koguduse liikmetele. Uskudes surnute ülestõusmist usume ka, et kõik siin ilmas Jumala auks ja Kristuse Koguduse kasuks tehtud töö ja vaev kannab rohket vilja tulevas ilmas. Me usume, et kõik, kes kogu hingest Kristuse jälgedes käivad ja Teda teenivad, saavad ka osa Tema ülestõusmisest ja sellest igikestvast, tõelisest ja täiuslikust elust, mille Tema on uskujatele andnud.

Sinu mälestus on igavene, meie unustamatu ja igavest õndsust väärt vend isa Nikolai!

✙ STEFANUS

Tallinna ja kogu Eesti metropoliit
Tallinnas, 19. juunil 2007. a

Foto: Harri Rospu

EESTI APOSTLIK-ÕIGEUSU KIRIKU TÄISKOGU

Madis Kolk

14. juunil toimus Tallinna Issanda Muutmise peakirikus EAÕK korraline Täiskogu. Algas see metropoliit Stefanuse läbi viidud liturgiaga. Täiskogu istungi avas Konstantinoopoli patriarhi Bartholomeose tervitus, mille luges ette

ülempreester Mattias Palli.

Pärast metropoliit Stefanuse avakõnet (vt lk 2-3 ja 10-11) tutvustas Jutta Kesk-küla EAÕK 2006. majandusaasta aru-annet, mille kokkuvõtteks tõdes metropoliit, et Kiriku finantsolukord on stabiliseerunud. Ilvi Reitel esitas revisjonikomisjoni aruande, misjärel majandusaasta aruanne kinnitati. Avo Tõlpt tutvustas 2007. aasta eelarvet. Enne selle vastu võtmist toonitas metropoliit, et kirikuelu on üks tervik, kuhu peaksid panustama kõik, nii vaimselt kui materiaalselt. Ta manitses muutma mõtteviisi, mille kohaselt on kogudustel pahatihti kombeks pöörduda probleemide korral kohe kirikuvalitsuse poole, püüdmata nende lahendamiseks esmalt ise initsiatiivi näidata. Metropoliit rõhutas, et Kiriku eesmärk ei ole mitte rikkaks saada, vaid paremini töötada ning kasutada selleks otstarbekalt meie käsutuses olevaid vahendid. Samuti kutsus ta üles kaasama koguduste juhtkondadesse rohkem noori, võimaluse korral vähemalt kolmandiku ulatuses: „Vanad, ärge tehke sellest oma monopolit!”

Kui 2007. aasta eelarve vastu võetud, asuti valima kirikuvalitsust ja revisjonikomisjoni. Ühel häälel valiti kirikuva-

litsusse tagasi ülempreester Ardalion Keskküla, ülempreester Andreas Põld, preester Aleksander Sarapik ning ilmalikud liikmed Kadri Jäätma, Lembit Luts ja Avo Tõlpt. Samuti ühehäälsel heakskiidul moodustavad revisjonikomisjoni Ilvi Reitel, Heiko Kivihall ning Asta Rondo.

Järgmiseks pidas Ard Hellamaa ettekande abikoguduse mõistest. Teemapüstituse on tinginud olukord, et mõnedes Eesti paikades, peamiselt maakohades, ei ole elanikkonna vananemise ning vähenemise tõttu võimalik pidada ülal kogudust kui juriidilist isikut, mille moodustamiseks peab olema vähemalt kaksteist õigusvõimelist liiget. Et aga nende puudumisel ei peaks kogudust sulgema, võiks see jätkata tegevust abikogudusena mõne suurema koguduse juures. Ard Hellamaa lisas, et soovitatavalt võiks koguduse juhatusse kuuluda ka abikoguduse liige. Abikogudus ei saa küll sõlmida lepinguid, kuid see tagaks kirikuelu jätkumise, mis annaks edaspidi võimaluse uuesti kogudust alustada.

Enim elevust ja poleemikat tekitas aga päevakorra järgmine punkt – liturgiline kalender, millest kõnelesid metropoliit

Stefanus ning arhimandriit Grigorios Papatomas. Nagu metropoliit rõhutas, soovis ta seekord algatada debatti ning panna vaimulikke sel teemal konstruktiivselt mõtlema, et siis järgmisel Täiskogul jõuda otsustamiseni, kas Eesti Apostlik-Õigeusu Kirikul võiks olla ühtlustatud kalender Kristuse Sündimise ning Ülestõusmispuhade ühiseks pidamiseks. Selleks tutvustas metropoliit liturgilise kalendri ajalugu ning sellest taganemise põhjuseid ja argumente.

Seejärel rääkis Avo Tõlpt Varahalduse OÜ projektidest, Leena Tõlpt diakooniatööst, ülempreester Rafael Henrikus usuõpetustöö hetkeseisust ning preester Jüri Ilves Eesti Õigeusu Noorte Liidust.

Tihedale ja rohkete mõtlemisainet pakunud päevale pandi punkt Kinomajas, kus esitleti Tallinna Püha Siimeoni ja naisprohveta Hanna koguduse koori sisese lauldud heliplaati „Vigilia laule” ning esilinastus Eesti Kristliku TV ja Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku ühistööna valminud dokumentaalfilm „Palverännak: EAÕK 1923–2007”.

Välisuudised

Foto: Taniel Kirikal

PATRIARH BARTHOLOMEOS KUTSUS OMA NIMEPÄEVAL KRISTLIKULE ÜHTSUSELE

Preester Sakarias Leppik

KONSTANTINOOPOL, 12. juuni, AsiaNews – Oikumeeniline ja Konstantinoopoli patriarh Bartholomeos I ütles oma nimepäeval, et tema esmane ülesanne on ühtsuse saavutamine kõigi õigeusklike kristlaste vahel.

Patriarh meenutas nimepäevakõnes oma eelkäijat, patriarh Gregorios V, kelle türklased mõistsid surma poomi-

se läbi tema tegevuse eest usuvabaduse nõudmisel.

Püha Sinodi nimepäevasoovid edastas Pergise ülipühitsetud metropoliit Evangelos, kelle sõnul on patriarhi rahumeelne ja isetu töö tõstnud Patriarhliku Aujärje tegevuse oikumeenilises liikumises taas ausse.

Patriarh ütles vastuseks Püha Sinodi soovidele, et ta ei väsi päeval ega öösel, püüdemaks koos sinodiga kristliku ühtsuse poole. „Tahame kõigile kinnitada, et ühtsus ja halastus Kristuses tuleb ainult kasuks ning me ei tohi eales unustada, et meie Püha Emakirik Kristuses väljendab iseeneses seda ühtsust,” ütles patriarh.

Ta lisas, et ühtsust tuleb näidata mitmel viisil ja mitte ainult suhtes ortodokssesse maailma, vaid ka sõsarkirikuisse ja rahvusvahelistesse organisatsioonidesse.

ALEKSANDRIA PATRIARH THEODOROS II TEGI VISIIDI SÜÜRIASSE

DAMASKUS, 20. juuni, SANA – Tema Öndsus, Aleksandria ja Kogu Aafrika paavst ja patriarh Theodoros II tegi visiidi Süüriasse, et külastada pühapaiku ja kirikuid nii Damaskuses kui väljaspool.

Patriarh avaldas Damaskusse saabudes oma armastust Süüria ja nende elanike vastu. Ta sõnas, et selle maa kodanikud elavad rahvuslikus ühtsuses ning religioonid külge-külge kõrval, mis teeb riigist ainulaadse kogu maailmas.

Ta märkis, et selle piirkonna inimesed tunnevad kohaliku maaga tugevaid vaimseid, religiooside ja kultuurilisi sidemeid. „Süüria on nii religioonide allikaks kui tsivilisatsioonide pörkumise lähteks,” ütles patriarh Theodoros.

Aleksandria patriarhi visiit Süüriasse kestis viis päeva ja lisaks Damaskuse piirkonnale külastas ta ka pühapaiku ja kirikuid Homsis.

KÜPROSE PEAPIISKOP KRISOSTOMOS II KOHTUS VATIKANIS ROOMA PAAVSTIGA

VATIKAN, 19. juuni, Zenit, – Uue Justiniana ja kogu Küprose peapiiskop Krisostomos II kohtus paavst Benedictus XVI, mida analüütikud peavad katseks vahendada Moskva patriarhi Aleksius II ja paavsti läbirääkimisi.

Pärast paavstiga kohtumist arutab peapiiskop Krisostomos Moskva patriarhiga õigeusu- ja katoliku kiriku vahelist võimalikku koostööd tulevikus.

Küprose kirikupea ja paavst allkirjastasid ühisavalduse, mis rõhutas koostöö vajalikkust, eriti aga bioeetilistes küsimustes.

„Ajale, mil kasvab ilmlikustumine ja relativism, on nii ortodoksid kui katoliiklased kogu Euroopas kutsutud andma uut tunnistust eetilistest väärtustest, olema valmis andma selgitusi oma usust Kristusesse,” märkis avaldus.

Vestluses ajakirjanikega ütles Küprose kirikupea, et paavst Benedictus XVI puhul on tegu targa teoloogiga, kes tunneb õigeusu teoloogia üksikasju, seetõttu võib just tema ametisoleku ajal saavutada märkimisväärsed edusamme õigeusu ja katoliku kirikute lähenemises.

„Oleme veendunud, et paavst soovib kirikute ühtsust. Ja kui keegi tunneb probleemi detailideni, siis on lahenduste leidmine lihtsam,” sõnas Krisostomos II.

Krisostomos II nentis, et 1000 aastat lahusolu ei saa ületada ühe päevaga, ent 40 aastat tagasi alustasid katoliiklased ja õigeusklikud halastustöö dialoogi, mis on nüüdseks juhtinud teoloogilisse dialoogi.

Peapiiskop teatas ka, et vestluses paavstiga avaldas viimane soovi külastada Küprost, küll aga ei nimetatud kindlaid daatumeid. „Meile on paavsti külastus suureks õnnistuseks,” märkis Krisostomos II.

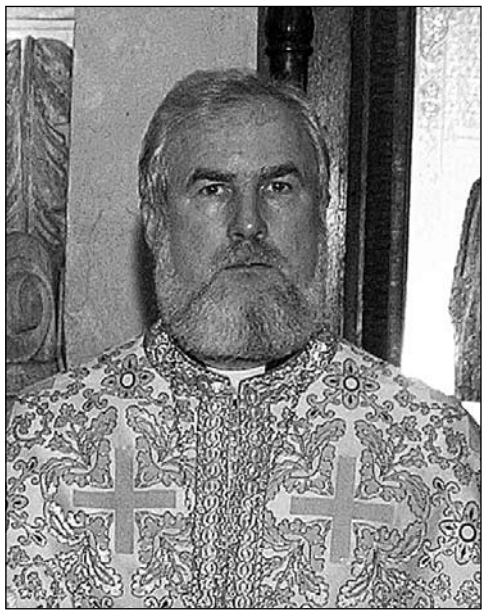

Foto: Gennadi Baranov

PÄRIMUSKULTUUR JUMALA PALGE EES

Preester Viktor Ivask

8.–10. juunini toimus üle pika aja taas traditsiooniline Kihnu pulm, kus nii pruut kui ka peigmees on saarelt pärit. 8. juunil laulatas metropoliit Stefanus Kihnu Nikolaose kirikus Meelis Lease ja Raili Oadi, minu kanda oli kihlumise pool. Eelmine Kihnu pulm leidis aset 1994. aastal, kuid seekordne toimus esmakordselt metropoliidi osalusel. Ootus tõelise traditsioonilise pulma järele oli väga suur, mida kinnitas ka külaliste hulk ning tõsiasi, et nii pidustusi kui ka kõike sellele eelnenut filmiti. Pulmarituaale hakati üles võtma juba möödunud aasta kadripäeval, mil peigmees pruudil kosjas käis, samuti on jäädvustatud jaanuarist märtsini toimunud „nuõrikumaja”, mil Kihnu naised käisid pühapäeviti pruudil abiks veimevakka ette valmistamas.

Kihnu pulmatavad on muidugi ainulaadsed, mandri peal selliseid ei näe. Pruut toodi algul paadiga saarele, seal ootas teda hästi südamlilik vastuvõtt.

Pärast laulatust toimus pidu kahes majas korraga, pruudi külalised ja kodakondsed pidasid oma pidu ja peigmehe seltskond oma. Vahepeal viis peigmees pruudi oma koju ning jagati veimevakka. Kuni pruudi kojutoomiseni kattis ta nägu uig, mille alles ämm spetsiaalse puust mõõgaga eemaldas. Mehekoju tuuakse ta kaetud näoga, et ta ei leiaks sealt enam tagasiteed.

Muusikat oli väga palju, paar pillimeest Untsakatest ja veel mitmest ansamblist, lisaks kõlab Kihnu pulmas palju regilaulu. Üheks traditsiooniks on ka see, et nende pulmaliste riided, kes öösel magama lähevad, võetakse ära ja järgmisel päeval tuleb asjad oksjonil tagasi osta. Kui ei osta, siis lõigatakse näiteks püksitel sääred otsast. Oksjonipidaja tegi sellest traditsioonist toredate vaatamängu ja kõik viimseni osteti välja, isegi kaks toosi tikke.

See oli nagu näidispuhm, millel oli justkui kaks funktsiooni. Kõige tähtsam on muidugi sisuline pool, mis jääb väljapoole komberäitmist ja on sündinud armastusest. Lisaks jääb aga tulevastele põlvetele film, kust saab näha, milline on pulmatraditsioon ning kuidas ta ajas muutub. Kihnu pulmast on ju ka vanaid filme ja neid on võimalik omavahel võrrelda ning uurida, kuidas peeti pulmi esimese vabariigi ajal, kuidas nõukogude ajal ja kuidas nüüd. Kultuur ja traditsioonid ei ole ju kivinenud organismid, vaid nad arenevad. Selles mõttes ei olnud praegused pidustused kindlasti identsed varasemate pulmadega, kas või juba tehnilised võimalused on teised.

Olulisim on aga ikkagi tõsiasi, et abielu kinnitati Jumala palge ees. Alguse saab see kahe inimese südamest, seal peab kõik vajalik olema olema, kuid preester on piltlikult öeldes nagu notar, kes kinnitab selle sammu Jumala ees kehtivaks. Me võime ju ka tseremoonia ja rituaa-

Foto: Viktor Ivask

lita öelda, et armastame teineteist, aga just kiriklik pool, kus me teiste ja Jumala ees seda ka tõepoolest kinnitame, annab abielule hinge. Ilmalikus pulmas tehakse kõike ju samamoodi: süüakse, juuakse, visatakse nalja, aga üks oluline asi on puudu ja ilma selleta on elu tunduvalt keerulisem. Kui meie esivanematel sündis laps, siis ta ristiti, sellele järgnesid teised sakramendid ning kuni siit ilmast lahkumiseni oli inimesel kogu aeg vaimne kaitse peal. Tänapäeva inimestel aga sageli sellist vaimset kaitset ei ole. Ristimine on nagu taime juurte mulda panemine, edasi tuleb endal jät-

kata: sa pead seda taime hoidma ja tuulte eest kaitsma ning palved ongi need, mis seda kaitset toimetavad. Samas on salasuste vastu võtmine ka tohutu vastutus, sest kui sa selle vaimse poole oled vastu võtnud, pead selle järgi ka elama. Kui sa nii ei tee, tekib konflikt.

Kirik annab abielule vaimse mõõtme, kuid oli näha, et see Kihnu paar on tõesti armastusest kokku läinud ja et nad elavad loodetavasti kuni surmani koos. Pulmadest jääb järele võimas tunne ja see sündmus mõjutab kindlasti ka Kihnu saare vaimset palet, seda oli tunda.

Fotod: Internet

Mõtisklus

Foto: Margus Lepvalts

KAS HING RÄNDAB?

Kristlik vaade reinkarnatsiooni-õpetusele

Ülempreester Mattias Palli

Kuulsin kord kaht ristiinimest (üks neist oli apostlik-õigeusuline) arutamas, miks on Kirik pidanud varjul hingede rändamise õpetuse, ja nad leidsid sellele targad põhjendused. Milles aga kumbki oli veendunud – seepärast taoline vestlus toimuda saigi – oli kindlus selles, et reinkarnatsioon on endastmõistetav tõsiasi. Ainult mingitel „pedagoogilistel” või muudel sarnastel põhjustel on pühakiri ja Kogudus selle salajas hoidnud.

See vestlus iseloomustab praegu küllaltki hästi valitsevat arusaama – ühtede meelest on ümbersünniõpetus põhjendatult masside eest varjul peetud, teiste meelest on tegu vaimusõgedusega, mis selle ja muudki „esoteerilised” tõesed maha salanud või vaka alla pannud. Järgnevalt vaatame, kas see on nõnda, kust nimetatud õpetus pärineb ning kas ja kuivõrd seda on Koguduses usutud.

1. Mis on hingede rändamine? Mõni mõistab selle all nn kodukäimist ehk siis uskumust, et surnu hing mingipärast aeg-ajalt oma maapealsesse elupaika tagasi pöördub. Ent üldiselt tähendab hingede rändamine ehk reinkarnatsioon (taaskehastumine) ehk

metempsühhoos (hinge ümberasumine) seda, et hing, või mis iganes inimesest surma üle elab, leiab endale varem või hiljem uue maise keha. Ühe arusaama kohaselt võib surnud inimese hing asuda ainult teise inimesse, teise järgi ka loomade või mingite teistsuguste, mittemaiste olendite sisse. Ei praegune Läänes levinud reinkarnatsiooniusk ega ka vanad vastavad õpetused ole sugugi üksmeeles selles, mis täpselt, kellesse ja kuidas taaskehastub – ühes ollakse aga kindlad: enamuse inimeste hing läheb pärast surma uude ihusse ja lõikab seal oma eelmiste elude tegude vilju (nn karmaõpetus). Tihti väidetakse, et nõnda on uskunud pea kõik rahvad ja „suured õpetajad”.

Siinkohal pole ruumi eri usundite ja rahvaste hinge surmajärgse saatust puudutavate uskumuste põhjalikumaks kirjeldamiseks; tõdeme ainult, et need on ja on olnud vägagi erinevad. Siin-seal on usutud tõesti mingit liiki taaskehastumisse, kuna aga enim levinud tundub olevat ebamäärane kujutlus allilmast, varjude riigist – millestki, mis sarnaneb pigem Vana Testamendi varasemate raamatute arusaamaga hauatagusest elust. Nn loodusrahvastest on hingede rändamine tuntud ennekõike mitmete Põhja-Ameerika indiaanlaste uskumustes, ent ainult tagasipöördumisena omaenda perekonda või suguharusse (näiteks vanaisa sünnib uuesti lapse-lapsena). Mitmel pool üle maailma on levinud uskumused hinge ilmumisest mõne looma, linnu või putukana (ka meie rahvausundis tuntud „hingelind”), ent selle all mõeldakse ajutist ilmumist, mitte püsivat lihakssaamist.

Mis „suurtesse õpetajatesse” puutub, siis Zarathustralt, Lao-zilt, Konfutsiuselt ja enamusest Kreeka mõttetarkadelt ei leia me hingerändu puudutavaid ütlemissi.

Hingeränduõpetus, sellisena, nagu ta on meie kultuuris tuntuks saanud, pärineb eeskätt kahest allikast: india usunditest ja mõnedelt Vana-Kreeka filosoofidelt.

2. Erinevalt väidetest, et taaskehastumine kuulub kõige vanemasse India traditsiooni, ei ole sellest veedades – 15.–10. saj e Kr pärinevates ja siiani pühaks peetavates ülistuslaulude, loitsude ja ohvrikombestiku kogumikes – mingeid selgeid viiteid. Surnud esivanematele (pitaras) ohverdamine oli (ja on Indias tänini) usutavade oluliseks osaks. Surmajumal Jama ja teised jumalused otsustasid veedade järgi hinge hauataguse saatuse vastavalt inimese maapealsele kõlbelis-usulisele käitumisele. Inimesed läksid pärast surma paika, kus sugulased üksteist jälle nägid (*sm-vid* – sama sõnajuur on aluseks kreeka surnuteriigi nimele *haidēs* – *Hades*). 9. sajandil koostatud braahmanates on juba viiteid „teisele surmale” taevas ning võimalikule taassünnile maa peal. Upaniṣaadides esineb esmakordselt „küps” arusaam taaskehastumisest: teadmatus oma tõelise olemuse kohta (*ātman*, *puruṣa*) põhjustab maiseid kiindumusi ja kirgi, need omakorda valesid tegusid ja sellega karmavõla, mis viib pärast surma uuele sündimisele. Puraanade ja „Manu seaduste” järgi on eri tegude tegijate järgmised sünnid täpselt määratud, näiteks: „Brahmaani tapja sünnib tiisikshaigena, lehma tapja sünnib küüraka ja lollina, neitsi tapja pidalitõbisena – kõik nad kastituna... Kes varastab toitu, sünnib rotina, kes vilja – rohutirtsuna, kes lõhnaõlisid – muskusrotina...kes ebaloomulikus vahekorras on, sünnib seana, kes on tiirane, tākuna...Nõnda sünnivad kurjade tegude tegijad

pärast pörgupiinu oma pattude tundemärkidega.” (Garuda puraana).

See, mis ühest elust teise kehastub, on aatman, (enamuse mõttesuunde arvatel) mitteisikuline hing. „Nagu inimene heidab seljast kulunud rõivad ja riietub uutesse, nõnda kehastuja, heites kõrvale kulunud kehad, siseneb uutesse” (Bhagavadgita, II, 22). Hinge tõeline olemus on ühtsus jumaluse, braahmaniga. Aatman ise ei kanna mälestusi ega isiklikku identiteeti, selleks on tema karma, mis määrab järgmise kehastuse. Kuni pole aru saadud oma olemuslikust ühtsusest braahmaniga, keerleb inimene teadmatuses, (kurjade) tegude ja ümbersünni rattas. Karma kandjaks on peenkeha (*śukṣma-śarira*), milles on jäädvustatud inimese teod ja vaimne areng. Ent teadlik mälu üle surma piiri ei ulatu, karma kehastub inimese elus tema teadmata.

Sarnane arusaam hingede rändamisest on jäänud hinduismi ja ka teiste India päritolu usundite ja mõttevoolude oluliseks osaks. Ainult teistlikes vooludes – Rāmanudža ja Madhva järgijate seas (ühiks sääraseks on ka meil tegutsevad kriṣṇalased) – on arusaam hinge suhtest Jumalaga sarnasem ristiusu omaga, nii et eesmärk pole mitte aatmani jumalikkuse taipamine, vaid igavene lähedus isikulise Braahmaniga. Hinge aga usutakse ikkagi läbi käivat palju kehastusi, enne kui selleni jõuab. Peab ka mainima, et indiapärase usundite järgi ei sünni hing ümber ainult inimesse, vaid vastavalt tehtud tegudele ka loomadesse ning mitmesugustesse kõrgematesse või alamatesse maailmadesse, sh taevad ja pörgud. Kõigis neis peetakse eesmärgiks sündide rattast (sansaarast) vabanemist ja oma hinge tõelise olemuse leidmist ehk jumalusega ühtesulamist.

3. Kui džainismis on arusaam hingest ja ümbersünnist enam-vähem hinduismiga sarnane, siis budismi üheks nurgakiviks on õpetus püsiva inimhinge puudumisest. Inimene koosneb viiest skandhast (keha, võimed, taju, tahe, teadvus), mis on kõik püsimatud. Mis siis ümber sünnib? Budausu järgi põhjustab karma lihtsalt uue sünni ja sureva ning sündiva olendi järgnevus teineteisele on nagu ühe küünla läitmine teisest. „Üks on see, kes sureb, teine see, kes sünnib,” ütleb Śāntideva. Mingit teadvuse (vidžnjaana) järjepidevust aga tunnustatakse. Lääne inimesel on ehk raske mõista, mis päriselt budismi järgi ikkagi ümber sünnib, ent kuna inimene on selle kohaselt nagunii püsimatu, tähendab surm-sünd ainult skandhade lagunemist ja uuesti moodustumist. Kuidas aga ühes elus tehtud teod (karma) teise elu kulgu mõjutavad ning kuidas võivad mõned valgustunud mäletada eelmisi elusid, on keerulisem aru saada.

Budismi taaskehastumisuskumused le-

visid koos sellega mitmetesse maadesse, mõjustades rahvauske ning teisi usundeid, nagu taoism Hiinas, mis võttis samuti hingeränduõpetuse osalt omaks.

4. Platoni järgi on metempsühhoos hingede eemaldumise tulemus tõelisest hüvest ja ilust. Tõelise filosoofi hing, kes on tõusnud kõrgemale maistest kirgedest, jõuab jumalate sekka; hing aga, kes on kirgedega aheldatud, sünnib vastavalt oma kalduvustele kas loomana või heal juhul inimesena. Sarnane taaskehastumiskäsitlus oli juba enne Platonit omane ka Pythagorasele (kelle järgi sünnitakse üldiselt ümber loomadena, alles 3000 aasta pärast jälle inimesena) ja võib-olla teistelegi Vana-Kreeka mõtlejatele.

5. Kuna Platoni ja Pythagorase õpetus mõjutas uusplatonismi kaudu mitmeid Euroopa ja Lähis-Ida salaõpetusi (maniluse kaudu võis olla mõjutusi ka India suunast), nagu hermetism, katarlus, roosiristlus, kabala jne, võtsid paljud nendest omaks ka arusaama taaskehastumisest. Laiemalt hakati seda aga tunnustama alles 19.–20. sajandil teosoofia jt Idamaa õpetusi vahendavate süsteemide kaudu. Kuid New Age'i üldine arusaam reinkarnatsioonist erineb tunduvalt ehtsatest India usundite käsitusest: ümbersünniahel pole mitte piin, millest tuleb iga hinna eest pääseda, vaid hinge pidev areng vaimsuse üha kõrgematele tasanditele. Ka hinge põhiolomust peetakse tänapäeva taaskehastumisse uskujate seas Läänes pigem isikuliseks. Mõlemat – ihus elamise tunnetamist positiivsemalt ja hinge isikulisust – võib pidada ristiusu mõju tulemuseks, isegi kui nõnda uskujad pole sellest teadlikud või koguni eitavad seda.

Igal juhul on hingeränduõpetus saanud Läänemaailma alternatiivse usundilise lahutamatuks osaks. See tundub paljudele nii enesestmõistetav, et isegi ristiusku omaks võttes või jäädes sünnipäraselt Kiriku liikmeks, imestatakse, miks ortodoksses kristluses see õpetus puudub. Ning loomulikult leidub neid, kes väidavad, et algkoguduses olla nii usutud, ja alles ajapikku vajus arusaam hingede rändamisest unustusse või keelati kitsarinnaliste kirikumeeste poolt.

6. Varase Kiriku ajal leidis tööpoolest hulk müstilis-spekulatiivseid usulahke (gnostikud), millest osa uskus ka taaskehastumisse. Need olid aga segu muistse Lähis-Ida, juudi ja uusplatonistlikest õpetustest, millel oli nõrk seos ristiusuga. Juba varakult tõmbas Kogudus selge vahe enese ja gnosticismi vahele, nii et kristlikeks nende õpetusi pidada ei saa. Ja kui lugeda gnostikute keerulisi arutlusi vaimumaailmade ja erinevate langesastmete kohta, siis vaevast on need kuigivõrd ühildatavad apostliku usuga (ega isegi tänapäeva njuueidžliku mõt-

teviisiga).

Väidetakse siiski, et Uus Testament pidavat taaskehastumisest tunnustama. Enamasti viidatakse kahele kirjakohtale: Jh 9:2 Miks küsivad jüngrid, kas pimedana sündinu „on pattu teinud”? Eks see näita, et vähemalt tol ajal peeti hingerändu loomulikuks? Tehniliselt on muide ka võimalik, et jüngrid viitasid hingede eelolemasolule mingis taevases seisundis (sellest allpool) või oli tegemist mõtlematu või koguni iroonilise küsimusega (näiteks: miks Jumal lubab selliseid asju?). Ja kui ka tolle aja juutide seas oli mingil määral levinud uskumus hingerändust või eelolemasolust, ei tähenda see, et Kristus seda heaks kiitis. Jüngrid küsisid näiteks isegi veel pärast ülestõusmist, kas Kristus asutab nüüd maapealse kuningriigi! Issand viib jutu pimedana puhul muule, kuid see ei tähenda veel, et Ta pidas loomulikuks võimalust, et pimedana sündinu oli enne seda elu kuidagi pattu teha jõudnud. Olnuks nii, oleks nii olulist asja kusagil evangeeliumites veel mainitud, aga seda on asjatu otsida.

Kuid siiski... Kas pole öeldud, et Risti ja Johannes oli Eelia taaskehastus? Mt 11:13-14. Kuid Luuka järgi tuli Johannes lihtsalt „Eelia vaimus ja väes” (1:17). Pealegi ütleb Eelkäija Johannese evangeeliumi järgi ise: „Ma ei ole [Eelias]!” (1:21). Küsimus Risti ja Johannesele oli juutide poolt loomulik, sest Eelias ei olnudki surnud! 2K 2:11 järgi võeti ju Eelias tulises vankris taevasse ning tema uus ilmumine maa peal poleks igal juhul olnud reinkarnatsioon klassikalises mõttes.

Üleüldse on liialdus otsida paarist kirjakohtast tuge väitele, mis läheb selgesti lahku Uue Testamendi üldisest mõttest. Kõik, mida kõneldakse kohtupäevast, üldisest ülestõusmisest ja Kristuse ülestõusmisest kaotaks mõtte või oleks poolik tõde, kui inimene üldjuhul taaskehastuks. Hb 9:27 ütleb ka otsesõnu, et inimene sureb ainult üks kord. Lisaks tuleb kogu aeg mees pidada, et pühakirja oma suva järgi tõlgendamine on mõttetu ja Kogudust lõhkuv (sellest on sündinud loendamatud lahud ja eksoöpetused). Pühakirja tõlgendamisel tuleb järgida pärimust, seda, kuidas Koguduse meel on aegade jooksul Kirjast aru saanud – nõnda, nagu sellest tunnustavad usutunnistused, kirikukogud, pühad isad ja muud varakristlikud kirjamehed.

Edaspidi vaatame, kas ja kuidas on taaskehastumisusk esinenud kirikuisadel ja kuidas hinnata taaskehastumiskogemusi.

(järgneb)

Foto: Margus Lepvalts

KONFESSIOONIDEVAHELISE KOOSTÖÖ PRAKTIKA

Preester Aleksander Sarapik kõneleb oma kogemustest Eesti Kaitsejõudude missioonil Bosnia-Hertsegoviinas, kus ta teenis vanemkaplanina 2006. aasta septembrist kuni 2007. aasta aprillini.

Mida see missioon endast täpsemalt kujutab ja mis ülesanded on selles vanemkaplanil?

Kaitsejõududes on Rahuoperatsioonide Keskus, mis koordineerib ja saadab võitlejaid missioonile. Eestlased lähevad sinna kuueks kuuks, seejärel toimub vahetus. Kuna Bosnia vanemkaplani missioon on Eesti mehitada kaheks aastaks, alates 2006. aasta märtsist kuni 2008. aasta aprillini, tähendab see nelja missiooni kohta ehk siis nelja vanemkaplanit. Esimesena käis seal major Taavi Laanepere, kes sai tagasi tulles Eesti kaplanaadi peakaplaniks, mina olin teises vahetuses, praegu on seal kolmas vahetus ja neljanda osas käivad läbirääkimised, sest Eestis eeldab vanemkaplani ametikoht vähemalt kapteni auastmega kaplanit, keda meil paraku väga palju ei ole.

Missiooni ülesanne tervikuna on aidata Bosnia-Hertsegoviinas tulevikku üles ehitada, tagades kommunikatsiooni- ja läbirääkimisvõimalused. Ühesõnaga pakkuda NATO ja Euroopa Liidu raames keskkonda, kus konflikti osapooled saaksid tulla ja oma mured ära rääkida, et siis ühiselt mõelda, kuidas edasi liikuda. Sest Bosnia-Hertsegoviina on avaldanud soovi liituda nii Euroopa Liidu kui NATOga. Kaplan osaleb ka läbirääkimisprotsessis, nõustades baasiülemat. Vanemkaplani põhiülesandeks on aga kõikide kaplanite tegevuse koordineerimine, kes selles missiooni- piirkonnas töötavad. Kaplanid on tavaliselt rahvusüksustega kaasas, kuue sõjaväebaasi peale oli kokku 34 rahvust ja 14 kaplanit. Kui see töö koordineeritult ei toimu, võib näiteks pühapäeva hommikul kell 11 tulla kiriku ukse taha kokku kolm kaplanit, kes kõik tahavad oma rahvusüksusele teenistust läbi viia. Mul tuli tegelda ka Bosnia-Hertsegoviina sõjaväereformi kaplanaadiosaga.

Oma n-ö kodubaasis viisin ma aga läbi teenistusi ja pühapäevakooli tunde ning nõustasin. Samuti eeldab see töö kontakte kohalike usujuhtidega, sealhulgas nii katoliku, ortodoksi, moslemite kui juutidega.

Missioonipiirkonnad on maailmas väga erinevad. Afganistanis on oma spetsiifika, Iraagis oma ja Bosnias oma. Kaplanitöö on põhiosas aga kõigis nendes piirkondades küllaltki sarnane: kaplan hoolitseb sõdurite usuliste vajaduste eest ja viib läbi nõustamist. Kui peaks juhtuma see kõige äärmuslikum – keegi saab surma –, ka siis on kaplanil oma kohustused. Samuti suhtlemine omastega, kui keegi vajab sedalaadi toetust, sest kaplanil on alati ka sõduri omastega suhtlemise võimalus.

Alati kui missioonile minnakse, jagatakse see aeg kolme etappi: missioonieelne etapp, missiooniloleku etapp ja missioonijärgne etapp. Igal perioodil on oma ülesanded ning järgida tuleb just selle etapi loogikat, milles inimene konkreetsel hetkel viibib. Ettevalmistus missioonile minekuks ei puuduta ju ainult sõjaväelast, kes missioonile läheb, vaid ka tema peret ja sõpruskonda. Psühholoogiline ettevalmistus on väga oluline, sest kui inimene läheb missioonile n-ö rahumeelselt, on ta ka missioonil rahumeelne; kui aga jäävad maha probleemid, kas või olmeprobleemid, siis on missioonil olles pea võimatu kodust elu korraldada. Oluline on kommunikatsiooniahelad enne missiooni läbi arutada, teada seda võrgustikku ja neid kontaktisikuid, kes missioonil seda tööd teevad. Missioonil olles toimib teistsugune loogika, sest iga missioon toob kaasa stressi. Sõjategevuse ajal on klassikaline militaarstress, kui aga otsest sõjategevust ei ole, nagu Bosnias, kus üksus tegeleb baasi kaitse ja valvega, mis tundub küll hästi lihtne töö olevat, kui seda teha aga 8 kuni 12 tundi päevas ja niimoodi kuude kaupa järjest, tekivad sealgi stressid ja isiklik valulävi tuleb vastu. Kui missioonilt tagasi tullakse, on perega kohtumine ja uuesti kooselu alustamine omakorda raskustega seotud ning siis toimib taas oma loogika, kuidas seda peab tegema ja kuidas seda mingil juhul teha ei tohi. Selles mõttes on missioonile jõudmine küllaltki pikk protsess paarikuulise ettevalmistusajaga ning missioonilt naasmine kestab samuti paar kuud, enne kui elukorraldus muutub jälle tavapäraseks.

Kas ja kui võrd andsid selles niigi stressirohkes piirkonnas endast märku usulised erimeelsused?

Meie töö on teenindada inimest ja mitte sekkuda ajaloolistesse või mis tahes konfliktidesse, mis on piirkonnas olnud või hetkel käimas. Religioon peab olema konfliktist lahutatud, isegi kui see võib tihti peale olla konflikti ajendiks. Me ei

saa unustada, et sealkandis on 600 aastat paralleelselt eksisteerinud nii katoliku kui ortodoksi kirik ning moslemid. Samuti on juudid seal juba sajandeid elanud. Pahatihti taandatakse paljud küsimused väga lihtsa valemiga religiooni peale ja tehakse sellest religioosne konflikt, kuigi tegelikult on tegemist etniliste vm konfliktidega. Olukorras, kus relvad hakkavad rääkima, on see väga ohtlik, sest siis on tegelikult tegemist ju huvide pörkumisega ja tihti peale on religioosne või ka etniline huvi selleks hetkeks juba kadunud ning võideldakse kas maa või mingite ressursside pärast. Paljudel läbirääkimistel, kus mul tuli osaleda, piirduski läbirääkimine ainult sellega, et tutvustati oma ajalooarusaamu viimasest kuuesajast või viimasest kümnest aastast.

Vanemkaplanil tuleb kõigi kohalike usujuhtidega kontakt luua. Enamasti saavutatakse kontakt siis, kui inimestega suheldakse vahetult, mitte telefoni teel. Näiteks võimaldasime moslemitele palvekoha, mitte küll mošee, aga ühe palveruumi, kus kohalik imaam viis läbi teenistusi nii Bosnia kui ka Türgi moslemitele. Kuna Bosnia armees viidi läbi küllaltki suur reform, tuli mul nende kaplanitega koos istuda ja olla nõustajaks, kuidas kaplanaati üles ehitada ja kuidas tagada usulised tingimused kõikidele nende armee ohvitseridele, sõduritele ja nende perekondadele.

Kuidas toimus aga erinevate kristlike konfessioonide koordineerimine?

Kõige vahetumalt puutusin ma muidugi kokku õigeusklikega, suheldes kreeklaste, bulgaarlaste, rumeenlaste ja serblastega, kes käisid mu teenistustel, samuti ühe soome ortodoksiga. Täiesti tavapärane oli see, et liturgial tuli kasutada nii inglise, soome, kreeka kui ka kirikuslaavi keelt. Lisaks ortodoksile olid meil ka katoliiklased, kelle jaoks oli kaks kaplanit, üks ameeriklane ja üks itaallane. Tuzla baasis oli austerlastel eraldi luterlastest kaplan, Banja Luka baasis oli brittidel kaasas oma anglikaani preester. Hollandlastel oli aga näiteks humanistist nõustaja (*humanist adviser*), kel polnud küll seost kirikuga, aga nende kaplanaadis on selline koht loodud. Humanistid on Hollandis päris aktiivsed, nad on midagi psühholoogi taolist, aga neil on ka oma rituaalid. Minu sealoleku perioodil oli ka kreeklastel oma preester sõjaväekaplanina kaasas. Soomlastelgi oli luteri pastor missioonil, ameeriklastel olid aga esindatud ka mormoonid.

Teenistused toimusid välitingimustes, baasis oli kabel, kus käisid nii õigeusklikud, katoliiklased, luterlased, anglikaanid kui ka vabakirikusse kuulujad. Enne ortodoksi teenistuse pidamist tuli ruum ümber sättida, kuigi näiteks ikoonid olid meil seal kogu aeg üleval –

kreeka väetiksuse kingitus sellele kabelile. Üks vanemkaplani ülesandeid oligi teenistuste graafiku pidamine ja nende koordineerimine, sest eri konfessioonide peale kokku peeti kahes kabelis 17 teenistust nädala jooksul.

Samuti toimusid oikumeenilised teenistused, mille puhul tuli eelnevalt selgitada, millist vormelit on nende jaoks varem kasutatud ning kas see vormel ka ortodoksi preestrile sobib. Oikumeeniline teenistus võimaldas kõikidel erinevatel konfessioonidel kokku tulla, see sisaldas ekteeniaid, Vana ja Uue Testamendi lugemist, üldtuntud kiriklike laulude ühislaulmist, Meie Isa palvet ning Nikaia usutunnistust. Tavaliselt kuulus selle juurde ka jutlus, mis oli eelkõige analüütiline ja eshatoloogiline, tulevikku vaatav. Kõige lõpuks tuli lõpuõnnistus. Ühesõnaga hästi lihtne ja kõikidele konfessioonidele vastuvõetav vormel, mitte armulauateenistus.

Sarajevo metropoliit Nikolai ja preester Aleksander Sarapik.

Kindralmajor Richard O. Wightman, Bosnia katoliku kiriku pea, kardinal Vinko Puljić, preester Aleksander Sarapik ja kolonel Edward McCabe, USA katoliku kaplan.

Korraldasin ka kaks kaplanite seminari ja meie omavaheline läbisaamine oli väga hea, sest meid ühendab see, et me vaatame ju inimest seestpoolt, mitte väljastpoolt. Ka probleemid, millega meie juurde tullakse, on küllaltki sarnased, sest inimene on kokku pandud teatud viisil ja selles mõttes saab teda ka teatud viisil abistada. Vaimulikud saavad omavahel hästi läbi ja kuna tegemist oli sõjaväevaimulikega, oli üksteisemõistmine veel eriti hea.

Mida see kogemus õpetas?

Kui ma tagasi vaatan, siis oli see väga väärtuslik kogemus just selles mõttes,

Aleksander Sarapik koos Soome, Austria, USA ja Portugali kollegidega.

et kõik, mida ma eelnevalt olin õppinud teoreetiliselt, aga mida Eestis ei olnud võimalik kasutada, leidis seal reaalsel rakendust. Kuna tegemist oli ikkagi baasiga, kus oli kokku paar tuhat eri rahvusest inimest ning kõigiga tuli hästi läbi saada ja kõiki tuli tundma õppida, siis oli see otseselt kultuuridevahelise koostöö kogemus, mis õpetas palju selgemini aduma usundite- ja konfessi-

oonidevahelise koostöö võimalusi. Samuti oli väga viljakas kogemus õppida tundma Serbia õigeuskikiriku vaimulik-konda, nende kiriku toimimist ja ajalugu ning luua soojad suhted kohalike piiskoppidega.

Pidin oma tööülesannetega seoses küllaltki palju baasist baasi liikuma ning tuli ette nädalaid, mil sõitsin läbi tuhan-

Aleksander Sarapik, Zvorniku ja Tuzla piiskop Vasilje ning Edward McCabe.

deid kilomeetreid, ning siis ei jõudnud ma tihti ära imestada, kuidas inimesed, kes elavad sellises taustsüsteemis, sellises looduses oma mägede ja kõige selle juurde kuuluvaga, ei suuda seal ometi rahumeelselt elada. Miks on puhkenud need sõjad ja miks on see maa igas suunas toimuva üliaktiivse transiidi läbi nii palju kannatanud, mitte kasu saanud? Tegelikult on see maa ka suurepära-

ne paik vaba aja veetmiseks, mägedes saab suusatada ja Aadria meres on ilusad traditsioonilised sukeldumiskohad, rannikul maailmakuulsad kuurortid Dubrovnik ja Split. Õnneks on tsiviil-elu riigis juba täiesti rahulik ning rahuvajajatesse suhtutakse sõbralikult.

Küsinud Madis Kolk

Fotod: Aleksander Sarapiku erakogu

ATHOS, TURISTID JA PALVERÄNDURID

Arhidiakon Justinus

Aprillikuus tegime teoks ammu kavatsatud palverännaku Athosele. Meie Kirikust käidi seal viimati kolm aastat tagasi ja siis pisut suurema grupiga, seekord olime aga seitsmekesi: Margus Kivi, Margus Lepvalts, Mati Timmermann, Avo Tõlpt, tema vend Herik ja poeg Eero ning mina.

Athose u 330 ruutkilomeetril on 20 kloostrit ning kümnekond eraklat ehk skitti, mis kuuluvad küll kloostrite juurde, kuid on neist veel omakorda veidi kõrvalisemasse kohta eraldunud. Meie marsruut oli koostatud selliselt, et saaksime poolsaarele enam-vähem rin-

gi peale: Simon Petrased ja Gregorise kloostrid, Hagia Anna skit ning Megisti Lavra, Ivroni, Pantokratori, Vatopedioni ja Kastamonitise kloostrid.

Palju tänu võlgeneme meie Kreeka sõbrale arhimandriit Haritonile Ellassona Püha Kolmainu kloostrist, kes võttis meid Thessalonikis vastu ja viis meid enda kloostrisse. Temaga käisime ka Meteoras. Kui isa Hariton meid Thessalonikisse tagasi sõidutas, selgus seal, et bussijaam, kust sõita Ouranopolise sadamasse, on hoopis suletud. Edasi juhutatud paika jõudes saime aga teada, et buss on juba ammu läinud ja seda hoopis kolmandast kohast. Nii pidi isa Hariton meid oma mikrobussiga ka Ouranopolisse viima, mis tähendas talle edasi-tagasi kuuetunnist öist sõitu. Tänu temale jõudsime laevale ning peagi olime Athosel Dafni sadamas, kust seitsme kilomeetri kaugusel oli ka meie esimene sihtpunkt, Simon Petrased kloostrid.

Olime Athosel kokku kaheksa päeva, igal ööl eri kloostris. Mõnes mõttes võib seda ju nimetada ka „vaimulikuks turismiks“, sest kui tahta saavutada tugevat kloostritunnet ja -rütmi, tuleks ühes kohas tõenäoliselt kauem peatuda. Kuna aga Athosel on nii palju kuulsaid imettegevaid ikoone, soovisime ikkagi võimalikult paljusid kummardamas käia. Ja ei saaks öelda, et me poleks kloostrirütmi omandanud.

Me ei järginud tervet munkade päeva-

Arhidiakon Justinus Hagia Anna skitis.

kava, sest päeval olime teel järgmisse kloostrisse, küll aga selle hommikust ja õhtust osa. Enne teeasumist osalesime kella neljasel hommikuteenistusel ja liturgial. Mungad ise tõusevad veel varem, sest neil on enne ühist palvust lisaks oma palved lugeda. Päev lõpeb samuti vara, juba üheksast on vaikus majas. Olen küll üpris hiline uinuja, kuid Athosel sain sealse režiimi kergesti kätte, sest varajane tõusmine ja palju jalgsi kõndimist väsitab piisavalt.

Simon Petras on kuulus kloostrid, mis on asutatud 13. sajandil. Seal võeti meid hästi soojalt vastu. Kõikides kloostrites võetakse külalisi vastu registratuuritali-lises punktis, kus üks munkadest näitab

kätte ööbimisruumid, tutvustab päevakorda, pakub lukumi ja tsipurot ning väiksemates kohtades, kus on vähem külalisi, ka kohvi. Öhtupalvus algab kuue paiku, seejärel on öhtusöök ja siis pärastõhtuteenistus. Samuti tutvustab keegi munkadest neid pühakuid, kelle säilmeid saab kloostris kummardada.

Simon Petrases saime kinnitust varemkuuldudele, et sealsed mungad oskavad väga hästi laulda. Laul on selles kloostris tõesti väga ilus. Üldse oli see kloostrid hästi kodune. Eelnevalt külastatud Meteora meenutab seevastu väga vähe kloostripiirkonda. Ennemini kaubamaja, kus tunglevad turistid ja munki pole nähagi. Nad oleksid justkui kusagil

Simon Petrast klooster.

peidus. Olukord olnud munkade jaoks päris hull juba 1970ndatel aastatel, mil mitmed neist lahkusid Meteorast ja läksid Simon Petrast kloostrisse. Athosele pääseb küll suhteliselt vabalt, aga turistidevool on siiski oluliselt väiksem kui Meteoras, kuhu saab igäüks ligi. Athosele minekuks tuleb siiski natuke vaeva näha, hankida diamonitirion ehk viisa ja leida majutus. Meiegi reis oli eelnevalt kooskõlastatud ning patriarhilt õnnistus küsitud, sest Athos ei allu mitte Kreeka kirikule, vaid Konstantinoopoli patriarhile.

Athosel endal on 4-liikmeline valitsus, Püha Järelvalvekogu, mille moodustavad esindajad poolsaare neljast regioonist ning kes vahetuvad iga aasta 1. juunil. Teatavasti tohivad Athosel viibida ainult mehed. Vähem on ehk teada, et see piirang kehtib ka koduloomade kohta, metsikult elavate loomade reguleerimine pole mõistagi inimese võimuses. Väidetavalt olnud kunagi Bütsantsi keisri kuldsete tähtedega määrus, mille kohaselt tohivad emasloomadest viibida Athosel vaid kassid, keda on vaja hiirte ja rottide arvukuse piiramiseks. Nematohivad Athosel paljuneda, et neid ei peaks mandrilt sisse tooma. Ülejäänud emasloomad ja -linnud ei ole aga lubatud, ka kanamune tuuakse Athosele mandrilt. Metsloomadest leidub seal palju metssigu, keda jahivad töölised ja kohalik politsei, sest muidu ei jääks põldudest midagi järele.

Kui kloostritevaheline distants ei olnud väga suur, liikusime peamiselt jalgsi, mõnikord ka laevaga. Mingil määral sõidetakse seal ka autodega, kuid endiselt on populaarseks transpordivahendiks muulad, kes veavad nii inimesi, kaupa kui ka ehitusmaterjali. Athosel käib vilgas ehitustegevus ning vanu kirikuid ja kloostreid taastatakse päris aktiivselt, suuresti Euroopa Liidu toel. Ehitatakse ka autoteid. Nägime näiteks karjust, kes ajas muulasid kloostrisse džibiga. Igale poole aga autoga siiski ei pääse ja loo-

detavasti ei jõuagi kõik tsivilisatsiooni hüved Athosele. Pealinna Kariesi, mis asub enam-vähem poolsaare keskel, viib igast kloostrist tee, kuid kloostritevahelist otseteed igal pool ei ole. Isegi jalgsi kõndides oli keeruline mõnede kaljude vahelt seljakottidega läbi mahtuda.

Pärast Simon Petrast oli järgmine peatuspaik Gregoriose klooster, 14. sajandist pärit väiksem klooster, kust siirdusime Hagia Anna skitti. See on poolsaare tähtsaima kloostri, Megisti Lavra erakla, mis asub päris Püha Mäe jalamil, nii et sinna jõudmine eeldas 300 meetrist peaaegu püstloodis minekut. Sportlikumad meie seast läksid aga veel ka mäetippu vallutama, viies 2033 meetri kõrgusel asuvasse Issandamuutmise kabelisse kõigi Eestimaa pühakute ikooni. Pärast Hagia Annat läksimegi Megisti Lavrasse, mille on rajanud püha Athanasios 963. aastal. Kuna klooster on kõige suurem ja tähtsam, õhkus sealsetest munkadest mõningast väsimust turistidest.

Järgmiseks läksime Ivroni kloostrisse, mis, nagu nimigi viitab, on gruusia munkade rajatud (Gruusia vana nimetus on Iveria). Seal asub kuulus Portaitissa, Jumalasünnitaja Uksevalvuri ikoon, mille üks Nikaia lesk lasi pärimuse järgi ikonoklastide ajal merre, et seda hävitamisest päästa. Ikoon ujus Athose lähedale, kus mungad tõid ta Ivroni kloostrisse ning panid kirikusse, hommikul leidsid selle aga värava kõrvalt. Nad mõtlesid, et keegi teeb rumalat nalja ja panid ikooni kirikusse tagasi, järgmisel päeval oli see aga taas värava juures. Nii toimunud see mitu korda, kuni leiti, et ju see on siis ikooni õige koht ning ehitati selle ümber kabel. Värava järgi saigi ikoon nimeks Portaitissa. Üks munk on seda kunagi meeltesegaduses noaga löönud, nii et Jumalasünnitaja kaela peal on vere jälg. Seda ei ole aga praegu näha, sest ikoon on kaetud hõbedase riisaga. Pärast õhtuteenistust mindi alati kabelisse Jumalasünnitaja ikooni ette palvetama.

Palverändurid Megisti Lavra kloostri ees.

Üldse oli Ivronis hästi kodune tunne. Kloostri vaimsus oleneb palju ka iguumenist.

Enamik Athose elanikest on kreek-lased, kuid poolsaare allumine Konstantinoopoli patriarhile ei tähenda, et seal ei võiks olla esindatud teisi õigeusu kirikuid. Nii elavad näiteks Zografose kloostris bulgaarlased ning Helandariioni klooster on serblaste oma. Megisti Lavra järel on Athose suuruselt teine klooster aga venelastele kuuluv Panteleimon, kus on kohal käinud ka Vladimir Putin isiklikult, lubades seda igakülgse toetada. Seal käivadki suurejoonelised ehitustööd.

Ivronist läksime Kariesi. See on pisike linnake ühe peatänavaga, millest hargnevad väikesed tänavad ning kus on ka mõned kauplused ja söögikoht. Sealses Jumalasünnitaja Uinumise peakirikus asub kuulus imettegev ikoon nimega „On kohus“, mis õpetab seda Jumalasünnitaja kiituselaulu õigesti laulma. Laulsime seda laulu seal ka eesti keeles.

Kariesist suundusime Pantokratorisse, mis on asutatud 14. sajandil ning kus elab u 40 munk. Seal kummardasime Jumalasünnitaja imettegevat ikooni „Vanake“, millega kaasnev lugu räägib vanakesest, kelle surma eel ütles Jumalasünnitaja ikoon preestrile, et ta liturgia natuke kiiremini peaks, et vanake jõuaks enne surma armulauda saada. Meid võeti Pantokratoris vastu üksnes seetõttu, et olime selle eelnevalt kokku leppinud, muidu on klooster aga remonditööde tõttu külalistele suletud. Nimelt otsitakse seal lahendust probleemile, kuidas päästa kloostrit merre vajumast, sest kaljurahn, millel klooster paikneb, on hakanud selles seismoloogiliselt aktiivses piirkonnas nihkuma.

Pantokratorist läksime Vatopedioni kloostrisse, mis on samuti üks suuremaid: sadakond munku, sadakond töölisi ja samapalju külalisi. Kuna sat-

tusime sinna laupäeval, saime osa ka nädalavahetuse elurütmist. Näiteks koguõisest jumalateenistusest, mis algas õhtul kell 7 ja lõppes öösel kell 2. Ma ei oleks saanud seal ka „viilida“, sest kui saadi teada, et olen arhidiakon, pandi mind päris aulisele kohale istuma.

Viimane peatuspaik oli Kastamonitise klooster, mis mõjus küll kõrvalise ja mahajäetuna, kuid munki oli seal lausa kuuekümmene ringis. Sealgi oli kodune tunne ja tore olla, kuid paraku olime ise selleks ajaks juba üsna väsinud. Käisime ju päeva jooksul kuni 15 km jalgsi, ja seda mitte Tallinna tänavail ega isegi mitte Haanja maastikul, vaid ikkagi kohas, kus 15 km jooksul võib ette tulla 300-400 meetriseid tõuse ja langusi. Aeg-ajalt tuli ette päris raskeid teelõike, kuid siis aitasid meie grupi sportlikumad liikmed ka teisi. Paaril korral pidin oma koti ära andma. Üldse oli see ränak meie seltskonnale väga siduv. Kes toetas teisi vaimselt, kes füüsiliselt, kõik see sulandus kokku ühtseks vennastumistundeks.

Kindlasti tahan Athosele veel tagasi minna. Athose puhul peab aga teadma, et olgugi see oma kloostrite, imettegevate ikoonide ning kuulsate pühakute säilmete kontsentratsioon poolest vaieldamatult väga püha maa, on seda poolsaart võimalik tõenäoliselt läbida ka ilma igasuguse pühadustundeta, mõtetult. Kui inimene ei hakka otsima rahu enda sees, ei leia ta seda ka Athoselt.

Fotod: Eero Tölpt

Foto: Gennadi Baranov

В ОЖИДАЕМОЕ И НЕЖДАННОЕ ВРЕМЯ

Это место в Св. Евангелии со всей ясностью показывает, что наша вечная участь зависит от нашего поведения по отношению к другим людям. Для Христа все люди — братья, для Него нет врагов. Когда Христос обращается ко мне и говорит: «Люби врага твоего и молись за обижающего тебя», ясно, что это говорится о злом человеке, но в другой стороне этого злого человека есть нечто, что бесконечно его превосходит и выдвигает новую, доселе не виданную цель: разорвать спираль насилия.

Весь смысл Христова послания здесь заключается в том, чтобы уничтожить этот барьер и перебороть инстинкт падшего человека, чтобы он открылся Его присутствию и чтобы другой человек стал ему братом, настоящим таинством. Любить творящего зло, в то время как насилие для мира есть что-то слишком нормальное и бесспорное, мо-

литься за врага, в то время как кажется таким естественным возмутиться и отомстить, — это значит пресечь сам корень зла. Нужно иметь в виду, что зло отрицает свободу, данную людям Богом.

Если мы хотим получить предостережение о том, насколько резкий поворот предполагает ответ Христа, раскроем прежде всего Библию на 4-й главе Первой книги Моисея (Бытие) и прочтем 24-й стих, где сказано, что за Ламеха отмстится в семьдесят раз всемеро, и затем вспомним Петра, вопрошающего Господа: «Сколько раз прощать брату моему, согрешающему против меня? до семи ли раз?» и ответ Христа: «Не говорю тебе: до семи, но до седмижды семидесяти раз» (Мф. 18, 21–22). И мы поймем, что действительное обращение начинается тогда, когда мы осмеливаемся сказать «нет» агрессии в себе. Не агрес-

сии других, но своей собственной.

Евангелие совсем не удобно. Но его учение ясно: насилие никогда никого ничему не научило; насилие порождает только новое насилие.

«Никому не воздавайте злом за зло», пишет апостол Павел в послании к римлянам (12, 17). Каждый раз, когда христианин останавливает распространение насилия и отказывается быть звеном в цепи зла, рождается новый мир.

Таков и есть действенный ответ Святого Духа — пребывание Христа в каждом человеке, кем бы он ни был, как и обещал нам Господь.

✙ СТЕФАН,
Митрополит Таллинский
и всея Эстонии

Речь митрополита Стефана на церковном соборе 2007 г.

Дорогие священники и диаконы, дорогие представители приходов!

Мы вновь собрались на Церковный Собор, и я благодарю Господа за то, что он сподобил нас вновь собраться вместе. Для старших из присутствующих здесь — это очередная встреча, для новых пришедших — возможно, новый опыт. Во всяком случае, я приветствую всех и благодарю за то, что мы можем быть здесь и посредством этого жить по-братски, как об этом сказано в псалме (132, 1). Собор — это не только наилучший момент для подведения итогов жизни Церкви, но он также показывает и то, как каждый из нас призван с помощью даров, полученных от Господа, едиными усты и единым сердцем превозносить и славить Господа. Именно в этом духе я хочу представить вам некоторые мысли о том, что я вижу в нашей Церкви.

Духовенство

Начну с духовенства. Прежде всего, я хочу выразить огромную благодарность, дорогие братья, священники и диаконы, за ту верность и самоотдачу, с которой вы трудитесь в Церкви. Я знаю, что вы любите Церковь и что вы счастливы в такие особые моменты, как, например, в мае, во время освящения кафедрального храма. И я не забыл

о том, как красиво и деликатно вы чувствовали митрополита в день его именин 27 декабря прошлого года. Такие знаки не могут обмануть. Они демонстрируют успех в наших личных и межприходских отношениях.

Я выражаю также свое удовлетворение той серьезностью и строгостью, с которой вы блюдете литургическую жизнь. Литургия — это сердце нашей жизни в Церкви, приходе и в личной жизни. Без литургии мы не можем обновляться, питать какую-либо надежду. Без литургии у нас просто нет жизни. Литургия является основой апостольности Церкви и, как следствие, служит основой для миссионерской деятельности по исповеданию воскресшего Христа. И именно на этом моменте я хочу заострить ваше внимание, поскольку в миссионерской деятельности следует учитывать три вещи:

1. Во-первых, необходимо любить другого, принимать его таким, какой он есть.
2. Во-вторых, следует исповедовать православную веру в качестве сакраментальной деятельности, принимая всех людей без принуждения и хитрости.
3. В-третьих, нужно вести сакраментальную жизнь, поскольку она открывает прямой путь ко Христу

для всех людей.

И не важно, что нас — христиан — в эстонском обществе меньшинство. Конечно, мы находимся в меньшинстве, и мы должны это осознать и не воображать, что могли бы действовать так, будто бы нас большинство. Поэтому нам следует объединиться, и если мы хотим как-нибудь воздействовать на общество, то мы должны это делать просто силою своего слова, которое черпает право на существование из слов Христа, оставившего нам призыв: «Идите, научите все народы!» В этом сокрыты, по моему мнению, наши сила и слабость. Сила, поскольку мы во Христе и нам нечего бояться. Слабость, поскольку мы иногда забываем, что мы во Христе, и начинаем бояться. Иногда у меня возникает вопрос: действительно ли мы осознаем ту силу, которую нам дал Христос, и как мы ее используем там, где мы призваны свидетельствовать о Христе?

Мне бы не хотелось здесь подробно останавливаться на последнем вопросе. Оставляю его на вашей совести, и пусть каждый ответит на него перед Богом и в своем сердце. А в следующем году я хочу созвать вас, чтобы мы могли более глубоко поразмышлять над этим вопросом.

Миряне

Рядом со священниками и диаконами находитесь вы, так называемые, миряне — члены Церкви. Слово «мирянин» не обозначает какого-либо особенного и тем более низшего класса в Церкви, который находился бы ниже духовенства. Каждый крещеный призван осуществлять призыв Господа «идите, научите все народы» и на каждом крещеном лежит та же ответственность, за которую мы дадим ответ на Страшном Суде. Мы — христиане — не какое-то языческое племя в обществе, иначе мы были бы идолопоклонниками.

Вопрос, который я задаю вам, представители приходов, следующий. Каковы на самом деле наши приходы? Какими мы хотим их видеть? Являются ли наши приходы самодостаточными закрытыми общинами, живущими в рамках своего православия (при этом не совсем ясно, какие это рамки), не соприкасаясь с внешним миром, замкнувшись в скорлупе? И хотим ли мы, чтобы они были живыми о Боге общинами, с живым опытом причастия, молитвы, открытости, ответственности и тесных взаимоотношений с обществом?

Пришел момент посмотреть в глаза действительности и сделать вы-

воды. Что мы, например, делаем с молодежью? Не правда ли, что мы слишком много времени потеряли из-за взглядов, принадлежащих далекому прошлому, и которые не имеют отношения к тому, что сейчас происходит? Будь то священник или мирянин, наша главная задача – передача веры в живом опыте Церкви. Так действует наша Церковь в обществе и такова она на земле, на месте, где мы живем и которое мы любим больше всего.

Семинария

В связи с тем, о чем я только что сказал, мне кажется важным поговорить о миссионерской работе, осуществляемой нашей семинарией. Я благодарен тем, кто регулярно посещает курсы лекций, которые мы предлагаем, и я удивлен и озабочен, видя, что только некоторые священники и диаконы утруждают себя посещением лекций. Между тем, за последние месяцы приложены большие усилия для поднятия уровня предлагаемых курсов лекций. Должен ли я думать, что наше духовенство настолько квалифицированно, что может позволить себе пренебрегать теми богатствами, которые может приобрести в семинарии. Я говорю это ясно и с большой печалью именно тем, кто в первую очередь должны были с большим энтузиазмом участвовать в работе семинарии. Я хотел бы надеяться, что в будущем особенно молодые священники постараются проявить большую ответственность по отношению к той заботе, которая проявляется для образования наиболее занятых членов нашей Церкви.

Экумения

Ранее я сказал, что наша общественная задача и цель миссионерской деятельности – свидетельствовать о воскресшем Христе. Рядом с нами живут другие христиане, которые не обязательно разделяют наши убеждения. Вы знаете, насколько важным я считаю создание в Эстонии настоящего диалога между христианами. Это важно не потому, что может принести нам какие-то особые выгоды, но потому, что того требует человеческая природа. «Отказаться от диалога – значит отказаться от своеобразие человека», – сказал недавно наш патриарх Варфоломей на встрече стран ЕС в Страсбурге. Конечно, диалог этот очень труден, но нужно что-то предпринимать, чтобы противостоять безумному обществу потребления, чтобы не остались немые перед насилием, терроризмом, нищетой, войнами и различными катастрофами, которые обрушиваются на наш мир. В этом смысле я настроен очень решительно, чтобы мы в Эстонии сохраняли свою позицию в экуменическом диалоге церквей. Сохранение позиции означает лучшее свидетельство о своей вере и Церкви.

Foto: Margus Lepvalts

В том же духе я решил, несмотря ни на что, и в дальнейшем по-братски протягивать руку нашим братьям из Московского Патриархата. Дело не в том, чтобы мы приспособлялись к чему-либо или кому-либо. Не мы создали здесь трещину между православными. Но мы должны сделать все для того, чтобы вместе с ними уберечь дух совместной работы во славу Христа, ведь положение православных в Эстонии противоречит направлению общества и ожиданию людей, которые хотят жить в мире и настоящем братстве во имя счастья и процветания.

Молодежь

Наши надежды на будущее связаны с молодежью. Союз молодежи достиг больших успехов и подает пример своей серьезной работой, которая теперь более ответственна, чем раньше. Но достаточно ли этого? В прошлом году Союз молодежи организовал первый крестный ход по Сетумаа, и для его участников это было изрядное достижение. Как и семейный лагерь, который каждый год собирает примерно 50 человек в живописном месте.

Через несколько недель состоится молодежный фестиваль. Что сделали приходы для того, чтобы отправить туда молодежь? Насколько большой интерес проявили священники по отношению к этому начинанию? Осталось немного времени до фестиваля. Смею ли я надеяться, что моя сегодняшняя речь поможет приходам больше участвовать в этом мероприятии?

По статистике МВД число членов нашей Церкви увеличилось с января 2000 года до января 2006 с 18 до 25 тысяч. Это означает приблизительно 40-процентный рост. В течение 10 лет каждый год происходило 400–450 крещений и венчаний.

Как обстоят дела с нашей христианской и православной семьей, если мы знаем, что семья – это первый объект миссионерской деятельности? Как живут эти семьи? Что мы, будучи Церковью, делаем для того, чтобы заботиться о детях, которые растут в семьях и станут в будущем членами нашей Церкви? Каково миссионерское значение наших больших собраний и крестных

ходов? Они могут быть идеальной возможностью для проповеди Евангелия и распространения веры.

В своей речи я поднял несколько вопросов, но все они концентрируются вокруг одной темы. Я спрашиваю всегда одно и то же. Исполнены ли мы совершенно миссионерской ответственности или мы просто передаем традиции, которые конечно хороши сами по себе, но куда они нас приведут в долговременной перспективе? Я подчеркиваю это не в первый раз. На каждом Соборе я к этому возвращаюсь. Но сегодня в большей степени, чем когда-либо ранее, я считаю, что мы должны открыть глаза и ревностно двигаться вперед, если мы хотим быть угодными Богу и быть достойными своего названия – Православная Церковь Эстонии.

Церковное правление

В заключение скажу несколько слов о своих коллегах из церковного правления, которые в течение последних четырех лет неустанно трудились во имя того, чтобы стабилизировать экономическую жизнь Церкви и сделать так, чтобы мы по возможности достойно справились со своими основными материальными потребностями и чтобы прежде всего улучшились условия жизни нашего духовенства. Этого далеко недостаточно, но нужно признать, что мы сделали большой шаг в правильном направлении.

Скоро мы будем выбирать новый состав церковного правления. Могу сказать, что не получил ни от священников, ни от приходов ни одного предложения по обновлению состава правления и со своей стороны делаю предложение сохранить нынешний состав. Церковное правление осуществляло долгосрочную финансовую политику и ему необходимо продолжать работу в той же атмосфере единства и доверия, которой они окружали меня в течение последних четырех лет.

Дорогие братья и сестры во Христе! Слишком большим будем список тех, кого я должен буду здесь поблагодарить: близких или отда-

ленных сотрудников, которые неустанно трудились во имя процветания и развития нашей Церкви. Начиная со всех сотрудников Центра митрополии на Висмари: бухгалтерию, издательство, комиссии по исправлению богослужебных книг, катехизации и благотворительности. Также я хочу поблагодарить всех тех, кто добровольно посвящает свое время помощи священникам в их работе. Вас много, и с каждым днем все больше. Всем вам искренняя благодарность.

Я хочу закончить красивой мыслью, принадлежащей свт. Иоанну Златоусту:

«Видишь искусство Бога? Видишь Его мудрость? Видишь, что Он совершает не то, что согласно с обычными мнениями и ожиданиями? Видишь его человеколюбие и попечительность? Поэтому не смущайся и не тревожься, но пребывая постоянно, благодаря Бога за все, славословь его, призывай, проси, умоляй, и хотя бы наступил бесчисленные смуты и волнения, или происходили пред глазами твоими бури, пусть ничто это не смущает тебя. Господь ведь у нас не соображается с затруднительностью обстоятельств, даже если все впадает в состояние крайней гибели, так как Ему возможно поднять упавших, вывести на дорогу заблудших, исправить подпавших соблазну, исполненных бесчисленных грехов освободить от них и сделать праведными, оживотворить лишенных жизни, восстановить еще с большим блеском то, что разрушено до основания и обветшало. <...> Зачем ты смущаешься и грустишь, если тот изгнан, а тот, напротив, возвращен? Христа распинали и требовали освобождения разбойника Вараввы, развращенный народ кричал, что лучше должен быть спасен человекоубийца, чем Спаситель и Благодетель. Но долготерпеливый Бог переносил, все устраивая по Своей неизглаголанной мудрости».

Дорогие слушатели! Вспомните, что блаженство означает такие ценности, как мир, правда, любовь, справедливость и свобода, а также человеческое достоинство. Почитание жизни, ненасилие, законопослушность, примирение и прощение – не случайный выбор в христианской жизни, но непрестанная обязанность и ответственность. Все человечество должно объединиться. Любовь Иисуса Христа отражают больше, чем что-либо другое, честность, мир и человеческое достоинство. Вспомним учение ап. Павла из первого письма коринфянам (13, 4–7). Пусть это станет существенной частью нашей жизни посредством глубокого понимания и размышление, молитвы и сакраментальной жизни, как в духовном, так и практическом плане.

О ЦЕНТРИЧНОСТИ ПРЕОБРАЖЕНИЯ ГОСПОДНЯ В ПРАВОСЛАВНОЙ ДУХОВНОСТИ

Каково значение Преображения Господня, одного из двенадцати величайших праздников богослужебного круга, и каковы его следствия для жизни мира? В надежде на ваше снисхождение я попытаюсь ответить на эти вопросы.

Мое выступление — не что иное, как бледное отражение глубин, в которых сокрыто это великое таинство. Более того, для того, чтобы приблизиться к свету Преображения Господня, нужно прежде всего подняться на свою Фаворскую гору — освобожденное от всех страстей сердце. Когда Святой Дух нас изменяет, когда Он рождает, взращивает и питает Христа в нас, нужно дать ему место внутри нас, очистив себя от всего, что является препятствием для распространения божественной любви. Вспомним, что сказал преподобный Пахомий уже в X веке: «В чистоте своего сердца, как в зеркале, человек видит невидимого Бога». Недавно патриарх Варфоломей подчеркнул, что внутреннее преобразование «требует основательного изменения или, говоря богословским языком, покаяния... Мы не можем измениться, пока мы не очищены от всего, что работает против этого, пока мы не поняли, что есть то, что обезображивает человеческое сердце»². Что толку обсуждать природу божественной милости, если не знать ее действия в себе?

Дата Преображения Господня

Прежде, чем продолжить, попытаемся выяснить, в какой момент именно произошло Преображение Господне.

Преподобный Никодим Святогорец, как и Евсевий Кесарийский и многие другие в Церкви убеждены в том, что Преображение произошло за 40 дней до Распятия, иными словами, в феврале, а не в августе, как мы сейчас это празднуем. Св. Никодим выступает с резким порицанием Мелетия Афинского, утверждавшего, что Преображение Господне произошло 6-го августа: «Он должен был бы представить какого-либо свидетеля для доказательства своего высказывания, а не представлять непроверенные и не подтвержденные свидетелями утверждения», он поражается, как «можно верить в подобные предположения, у которых нет ни поддержки свидетелей, ни малейшего основания»³!

Почему же все-таки 6-е августа, а не февраль? Несомненно, из педагогических соображений. В феврале мы праздновали бы Преображение в Великом посту, который развеял бы тот праздничный свет, который сопровождает радость христиан о будущей славе, которой они будут причастны. Потому праздник Преображения Господня передвигается на август, и не случайно: с 6-го августа

та до 14-го сентября, праздника Воздвижения Креста Господня, сорок дней, как и между Преображением и Страстями Господними. Между Фавором и Голгофой существует реальная связь.

Каллист Уэр пишет: «Этот Фавор-Голгофский синдром обнаруживается в текстах 6-го августа. Так начнутся две первые стихиры великой вечерни⁴, описывающие момент Преображения Господня следующими словами: *Прежде Креста Твоего, Господи! <...>* В том же духе начинается первая стихира на Хвалитех на утрени: *Прежде Честнаго Креста Твоего и страдания... <...>* Связь между Преображением и Распятием подчеркивается и в кондаке праздника⁵: *На горе преобразился еси, и якоже вместилаху ученицы Твои, славу Твою, Христе Боже, видеши, да егда Тя узрят распинаема, страдание убо уразумеют вольное. <...>* Итак, необходимо, чтобы ученики Христовы помнили во время Распятия фаворскую теофанию и чтобы они понимали, что Голгофа также теофания. Преображение и Распятие следует понимать через друг друга и, конечно, через Воскресение»⁶.

Фавор-Голгофа: все можно изменить, но это возможно только через Крест, которым радость явилась всему миру. Сияние славы и страдания, другими словами, кенозис и Крестная жертва с одной стороны и Преображение, и Воскресение с другой стороны нераздельны как в нашей жизни, так и в жизни Самого Христа. Фавор и Голгофа — эти две горы — одно и то же таинство. Для нас, христиан, урок понятен: мы вместе со Христом на вершине славы и мы вместе с Ним в Гефсиманском саду и на Голгофе. Именно в этом дело и есть: вся наша надежда исходит из этого твердого убеждения — Преображение ведет ко Кресту, а Крест к Воскресению.

Три времени милости

Читая Св. Евангелие, мы видим, что это событие можно для нашего духовного развития разделить на три момента: во-первых, подъем, то есть аскетика, очищение сердца, борьба со страстями; затем отдых, радость, созерцание присутствия Божия и соединение с Богом; и, наконец, спуск на равнину, возвращение к повседневной жизни, к текущему обычному моменту. Эта последовательность и составляет основу нашего существования, поэтому и наша жизнь в Церкви следует этому ритму — определенному литургическому дыханию, прежде всего тогда, когда мы готовимся к Божественному Причащению. В этом смысле Преображение имеет эсхатологический характер; это, по словам святого Василия Великого, *parousia* (присутствие, прихождение) — приурочивание ко второму пришествию Христа.

Приидите, взыдем на гору Господню и в дом Бога нашего и узрим славу преображения Его, славу яко Единородного от Отца, светом примем Свет и, возвышени бывшие духом, Троицу единосущную воспоим во веки (Придите, взыдем на гору Господню и в дом Бога нашего и увидим славу преображения Его, славу как Единородного от Отца; светом примем Свет и, возвышенные духом, Троицу Единосущную будем воспевать вовеки) (лития⁷, докрасстикон⁸). Так «мы вначале встаем, поднимаемся, карабкаемся по трудному пути, чтобы пасть в ноги Господа. Затем мы становимся причастны видению Бога, пребывая в уверенности, что Он в нашем сердце. Наконец, мы спускаемся к подножию горы, чтобы вновь встретиться со своими братьями и сестрами и со всем миром, который не знает Бога, с нашим миром, лежащим во владении злых сил, греха и тьмы. Все связано между собой. Если нам действительно удастся увидеть свет Преображения, то не для того, чтобы ревниво оберегать его для себя, для собственного наслаждения, блага или блаженства, но для того, чтобы исполниться Богом, доверху наполниться Его присутствием, милостью и Духом — тем Духом, что сожигает нас, как огонь, ибо Дух Святой и есть огонь, ... огонь, не обжигающий, или, вернее, сожигающий только нашу нечистоту и указывающий путь, утешающий, радующий и ободряющий наше сердце... Чтобы мы были свидетелями Божией милости в мире»⁹.

Свет и сияние славы

Теперь следует прокомментировать самое главное: свет на горе Фаворской. Что это за свет, который окружает на горе Христа и апостолов? Святые отцы отвечают, что это проявление сияния Божией славы. «Недосыгаемый и непорочный свет, сиявший на Фаворской горе — это божественная энергия. Это уникальный свет Святой Троицы», пишет отец Софроний, значимая фигура для христиан XX века.

*А еще? Иже прежде солнца Свет Христос телесне на земли жительствуя и прежде Креста вся, яже страшнаго смотрения, совершив боголепно, днесь на Фаворстей горе, тайно Троицы образ показуя, поем мы на вечерне Преображения. Хотя фаворский свет троичен, в то же время он специфически Христов. Нетварный свет, излучаемый Господом Иисусом Христом, являет Его — «Бога истинна от Бога истинна <...>, единосущна Отцу», говоря словами Символа веры. В праздничном ексапостиларии¹⁰ говорится: *Свете неизменный Слове, Света Отца нерожденна, в явленном свете твоём, днесь на Фаворе свет видящем Отца, свет и Духа, светомставляющаго всю тварь, и на Хвалитех: Глас Родителей возлюбленнаго Тя Сына, учеником предстоящим Тебе, яже сказоваше, яко Единосущна и Едино-**

престольна... Потому святой Иоанн Дамаскин и говорит: «Когда Христос преобразается, то Он становится не тем, чем не был, но отверзая очи Своих учеников и из слепых делая их зрячими, является им тем самым, чем был». Преподобный Андрей Критский добавляет: «В тот момент Христос не стал более сияющим или блаженным. Он остался Тем, Чем Он был и до того». И по мнению Павла Евдокимова: «В евангельских рассказах говорится о преобразении не Господа, а апостолов». Святые отцы говорят, что на Фаворской горе просветление случилось не со Христом, а с апостолами через Духа Святого.

Прежде, чем продолжить разговор, следует уточнить, «что во Христе человеческое и божественное не сопоставлено, но божественная природа распространяется на человеческую природу Христа и эта человеческая природа Христа, которая охватывает всех нас, ведет нас к тесному общению с Ним в таинствах, то есть, в основном, в крещении и причастии», как пишет Оливье Клеман¹¹. Это обоженная и, следовательно, обожествляющая человеческая природа, которая не означает, что человеческая природа пропадает и на ее место приходит божественная, но это именно преобразование, совершенное, Божие исполнение: человеческую природу Христа пронизывает и изменяет сияние славы, которым Святой Дух Его окружает; это *sôma pneumatikon*, или «духовное тело», как говорит апостол Павел, что значит тело, пронизанное Духом, божественной природой и огнем; не исчезнувшее тело, напротив, совершенно оживотворенное тело. Таким же образом, по словам Григория Паламы, через таинство Церкви земное тело, соединенное Духом Святым с честным Телом Христовым, становится для христиан неиссякаемым источником святости.

Преображение Господне не было явлением, ограниченным во времени и пространстве. Христос не изменился в тот момент, но апостолы на мгновение получили способность увидеть Его таким, каковым Он является в более глубокой реальности, чтобы они смогли понять настоящее значение Креста — говорят богослужебные тексты и Евангелие: Иисус говорил с Моисеем и Илией о Крестных муках. Слава приходит через Крест, и Крест объемлет смерть светом.

Видеть божественный свет?

Поскольку апостолы изменились, они смогли видеть просветление и преобразование божественного образа Христа; не божественную природу, которая не достижима и не выносиваема была бы для них, но ее энергии — как солнечные лучи — через которые она изливается из себя, чтобы сделаться узнаваемой и видимой. Апостолы были пронизаны Божиим

светом, просвещены им; они видели себя, Бога и свет сияющими, поскольку Бог стал, по словам Григория Паламы, видимым не только их уму (*noûs*), но и телесным чувствам, которые были «изменены силою Духа Святаго». Будучи доступным как уму, так и чувствам, божественный свет выходит «из всех измерений нашего тварного состояния, из наших чувств и ума... Итак, человек может созерцать свет Христов преображенными телесными очами, как апостолы на горе Фаворской смогли созерцать просветленными очами сияние Христовой славы»¹². Не только апостолы, но и мы можем видеть Бога при помощи плотских чувств — не обычных чувств, но, повторю, чувств, измененных силою Святого Духа. По словам того же Григория Паламы, это изменение состоит в том, что наша природа, воспринятая Господом, обожествляется «единением со Словом Божиим». В той степени, в которой мы во Христе, человеческая природа Христа, пронизанная светом Духа, находится в соединении с нашей человеческой природой.

Для того, кто имеет любовь, «И свет во тьме светит, и тьма не объяла его» (Ин. 1, 5). Свет Божий проявляется здесь, в этом мире, во времени. Он проявляется в истории, но он не от мира сего, он есть начало *parousia* (присутствия, прихождения) в святых и освященных душах, которое в свою очередь является началом второго пришествия, когда Бог явится в Своем неприступном свете всем тем, кто останется в сумраке страстей и будет цепляться за исчезающее богатство. Для них этот день наступит неожиданно и будет как огонь нестерпимый. Но те, кто ходят в свете, не могут знать День Господень, ибо они всегда с Богом и в Боге.

✠ СТЕФАН,
Митрополит Таллинский
и всея Эстонии

Теме Преображения православное богословие придает, по крайней мере, после Vita consecrata, огромное значение: в нем в концентрированном виде представлен духовный путь, здесь происходит обожение человека, здесь человек, благодаря Богу, может видеть Бога, вселенная здесь уже

освящена. «Преображение Господне становится, таким образом, ключом настоящей истории», поскольку «человеческое сердце... становится сердцем мира, а христианство — местом окончательного восстановления связи между человеком и Богом».

¹ Немного измененный текст доклада, прочитанного 16 июля 2006 года в Нойендетельзау (Южная Германия) на Международной и Межконфессиональной конференции Монахов и Монахинь (E. I. I. R.).

² Вселенский патриарх Варфоломей „La Transfiguration exige la metanoia“, SOP, № 306, март 2006, с. 23–25.

³ Р. В. Paschos, «Богословие Преображения», в: *Eros Orthodoxias* (на греч. языке), Издательство Элладской Церкви „Apostoliki Diakonia“, Афины, 1978, с. 51–57.

⁴ Тропари, чередующиеся с чтением стихов из псалмов. Тропарь — короткий текст или гимнологическое стихотворение, описывающее значение праздника или богослужебной темы, и составляющее корпус всех богослужений.

⁵ Тропарь, объясняющий прежде всего богословское значение праздника; в этом отношении он катехизаторский (вероучительный).

⁶ Епископ Каллист Уэр, „La

Transfiguration du Christ et la souffrance du monde“, SOP, № 294, Париж, январь 2005, с. 20–26.

⁷ Часть богослужения, которая в монастырях совершается в притворах, состоит, в основном, из просительных ектений и молитв о божественной милости.

⁸ Каждая часть богослужения оканчивается эпилогом в виде тропаря, который вводится восклицанием: Слава (по-гречески *doxa*, откуда происходит слово *doxastikon*) Отцу и Сыну и Святому Духу.

⁹ Борис Бобринский, „La Transfiguration“, проповедь, Bussy-en-Othe, 19 августа 1995.

¹⁰ Тропарь, который находится между каноном утрени и хвалитными стихирами. Среди недели он описывает основные события праздника, а в воскресенье комментирует одно из одиннадцати евангельских мест о Воскресении Христовом.

¹¹ Оливье Клеман, „Saint Grégoire Palamas et la Théologie de la Transfiguration“, приложение к SOP, № 131, Париж, сентябрь–октябрь 1988, с. 1–17.

¹² Мишель Ставру, „La transfiguration du corps et du cosmos dans la théologie byzantine“, SOP, № 247, апрель 2000, с. 24–28.

ДУХОВНОСТЬ: СЕРДЕЧНАЯ МОЛИТВА

Архидиакон Аркадий из Псково-Печерского монастыря
(Из книги Сергея Большакова «На высотах духа». М, 2002.)

Отец Аркадий стоял на балкончике своей кельи и кормил голубей. Был он высок, красив, лет пятидесяти. Отец Аркадий всегда находился в благодушном настроении и был ласков.

— Скажите, отец Аркадий, как это вы всегда пребываете в столь благодушном настроении?

Отец Аркадий ответил, улыбаясь:

— Чему мне огорчаться? Сыт, здоров, одет, обут, живу в уютной келье, служу в церкви как диакон, работаю в столярной мастерской по ремеслу своему, читаю душеполезные книги и в молитве подвизаюсь. Чего еще нужно? Желаящие этого подвергаются, по Апостолу Павлу, многим скорбям и страстям. Их одолевает то жадность, то честолюбие, то мстительность, то похоти. Когда они не могут достичь того, чего желают, то злобствуют и раздражаются, а достигнув, впадают в беспокойство, как бы не потерять того, что захватили. А потому всегда они в огорчениях и сумлениях. Вы, Сергей Николаевич, если хотите быть в благодушии, то живите просто, не мудрствуя лукаво, и все будет хорошо. Вон Старец Амвросий Оптинский говорит: «Живи просто, и проживешь лет до ста».

— Это в обители, отец Аркадий, а в миру?

— Да вот тот же Старец Амвросий присовокупляет: «Можно жить и в

миру, только не как на юру, а тихо».

— А если грехи у кого, то как?

— Тоже просто, Сергей Николаевич. У пустынных отцов говорится: «Пришел раз молодой монах к старому Авве и говорит: “Что делать, Авва, впадаю я все в тот же грех?” А Старец ему и говорит: “Ну раз впал, встань и покайся”. — “А если опять впал?” — “Тогда встань и покайся опять”. — “До какой же поры?” — “До самой смерти”». Вот секрет, Сергей Николаевич, как пребывать в благодушии. Несть человек в миру, еще не согрешит. О том же и святой Апостол Иоанн Богослов пишет. Но на всякий грех есть покаяние. И вот это-то непрестанное покаяние спасает нас, с одной стороны, от гордости и высокоумия, а с другой — не дает впасть в отчаяние.

— Как раз тут к месту молитва Иисусова, отец Аркадий. Там все зовется: «Господи, помилуй».

— Так оно и есть, брат Сергей. Мы грешим не только ежечасно, но ежеминутно: словом, делом и помышлением — принимаем охотно прилоги, то есть неподобные, сомнительные, кошунственные или похотливые помыслы, рассматриваем их со всех сторон и соглашаемся с ними, и даже если не падаем, то потому только, что не имеем подходящего случая. Вот тут-то и уместна молитва Иисусова. Пришел, например, тебе в голову хульный помысел, или разожгло тебя вождение к женщинам, или тянет тебя кого оскорбить или даже побить — то ты и обращай к молитве Иисусовой, шепчи или в уме проходи: «Господи, Иисусе Христе,

Сыне Божий, помилуй мя, грешного» — и это медленно, со вниманием и скорбью. И отстанут помыслы. А если внемлешь им и падешь, то тоже не отчаивайся, а читай ту же молитву. И умиротворится дух твой. Бесы имеют обыкновение представлять нам Бога перед падением милостивым и всепрощающим. Внушают, что Господь знает, как молодой и сильный мужчина склонен к нечистоте, и строго не взыщет. А по грехе бесы представляют Господа суровым и беспощадным Судией, дабы свергнуть нас в отчаяние. Иных даже и до самоубийства доводят, не говоря уже о помешательстве. А зывающий ко Господу о помиловании всегда пребывает в смирении. Святой и Великий Антоний видел раз всю землю, усеянную ловушками дьявола, и в ужасе спросил: «Кто же тогда может спастись?» И услышал ответ: «Смирение». Вот почему важна молитва непрестанная Иисусова. Многие, даже в монашестве, говорят: «Ни к чему она! Вполне довольно церковной службы да келейного правила». Но, во-первых, мы не всегда в церкви или келье, а искушения следуют за нами всюду, а во-вторых, если бы выпевание да вычитывание молитв в церкви или в келье подлинно спасало бы, то, как Старец Василий Пояпомерульский писал, певцы и чтецы на клиросе были бы всюду образцами добродетели, а сего мы не видим. Даже если поют красиво и читают верно, то внимание употребляется больше на самый порядок пения и чтения, как музыкальное пропеть или по-театральному прочесть, а не на смысл поемого или читаемого. Есть, конечно, певцы и чтецы весьма духовные...

— А скажите, отец Аркадий, что выше — жизнь деятельная, как вот в киновии или общежитии, или в одиночестве, в затворе или на пустыньке?

— Всему свое время. Новонаначальному надо идти в общежитие, чтобы его перетерло. Вон камни на берегу озера или моря бывают угловаты и остры, а потом как попадут в воду, потерявшись друг об друга, так отшлифуются, что как яйцо или шарик становятся. Так вот общежитие перетирает наши угловатости и испытывает наше смирение, терпение, безгневие, нестяжание. А когда все эти добродетели станут нам обычны, тогда только можно устремляться на одиночество, уже в годах, лет к пятидесяти, а раньше это только прихоть, и суета, и многомнение. А вот если кто обтерся и с молитвой Иисусовой свыкся, тому можно и даже должно идти на одиночество и готовиться к переходу в мир иной, духовный. Ибо в чем застану, в том и сужду. Кто, как мудрые девы, всегда будет наготове и в молитве Иисусовой, имеет масло для факела своей души, тот и переходит в мир иной готовый и призываемый. Вот о такой-то кончине мы и просим в ектениях: *Христианских кончины живота нашего, безболезненные, непостыдные, мирные, и добраго ответа на Страшнем Судиии Христове...* Вот какова молитва Иисусова. Подвизающийся в ней право — бывает смирен, прост, радушен, благостен. Чего же более мы можем желать?

Стояло чудное летнее утро. На синем небе горели золотые кресты храмов, белых, розовых, светло-желтых. В яркой зелени деревьев пели птицы. Мирная радость была разлита повсюду.

ISSANDAMUUTMISE KESKSUS ÕIGEUSU VAIMSUSE¹

Milline tähendus on liturgilise aasta kaheteistkümne suure püha hulka kuulaval Issandamuutmisel ning kuidas on see mõjutanud maailma elu? Ma proovin sellele vastust leida, lootes juba ette teie heatahtlikkusele.

Mu jutt ei saa olla muud kui kahvatu peegeldus sügavusest, kus peitub see tohutu müsteerium. Veelgi enam: Issandamuutmise valgusele lähenemiseks tuleb kõigepealt võtta nõuks minna üles omaenda Tabori mäest, milleks on kõikidest kirgedest vabanenud süda. Kui Püha Vaim meid ümber muudab, kui ta sünnitab, kasvatab ja toidab Kristust meis, siis tuleb Talle endas ruumi teha, puhastades end kõigest, mis takistab jumaliku armastuse laialilaotumist. Tuletagem meelde, mida ütles munk Pachomius juba X sajandil: „Oma südame puhtuses näeb inimene nähtamatut Jumalat nagu peeglis.” Ja hiljaaegu rõhutas patriarh Bartholomeos, et sisemine ümbermuutumine „nõuab põhjalikku muutust või, kui kasutada teoloogilist sõnavara, siis meeleparandust... Me ei saa ümber muutuda, kui me pole kõigepealt puhastunud kõigest, mis ümbermuutmisele vastu töötab, kui me pole mõistnud, mis on see, mis inimsüda moonutab”². Mis mõtet on muidu arutada Jumala armu loomuse üle, kui ei tunta endas tema toimimist?

Issandamuutmisepüha kuupäev

Enne kui me edasi läheme, uurime, kuidas on lood ajaga, selle ajahetkega, mil Issandamuutmise püha aset leiab.

Püha Nikodemos Hagiorites, nagu ka Eusebios Kaisareast ning paljud teised Kirikus, on veendunud, et Issandamuutmine toimus nelikümmend päeva enne Ristikannatust ehk teisisõnu veebruarikuus ja mitte augustis, nagu see praegu on; ning ta taunib järsult Ateena Meletios, kes väidab, et Issandamuutmine toimus 6. augustil, tehes seda järgmiste sõnadega: „ta pidanuks tooma oma ütelusele mõne tunnistaja ja mitte esitama kontrollimata ja tunnistajate poolt kinnitamata väiteid”; ning ta on hämmastunud, kuidas „on võimalik uskuda selliseid arvamusi, millel pole tunnistajate toetust ega vähimatki kindlat alust”³.

Miks siis ikkagi 6. august ja mitte veebruarikuu? Kindlasti pedagoogilistel põhjustel. Veebruarikuus satume me otse paastuaega, mis ähvardab tolele liturgilisele ajale iseloomuliku paastuga hajutada pidulikkuse sära, mis ümbritseb kristlaste rõõmu neile edaspidi osaks saava tulevase au üle. Seega pole Issandamuutmise püha sugugi suvaliselt augustikuisse nihutatud: 6. augus-

tist 14. septembrini, ristiülendamise pühani, on nelikümmend päeva, nagu on nelikümmend päeva Issandamuutmise ja Kristuse kannatuse vahel. Seega on Tabori ja Kolgata vahel reaalne side. Kallistos Ware kirjutab:

See Tabori-Kolgata sündroom leidub 6. augusti tekstides. Niimoodi algavad suure õhtuteenistuse kaks esimest stihhiirat⁴, mis kirjeldavad Issandamuutmise hetke, tähendusrikkal kombel järgnevate sõnadega: enne Su Ristilöömist, oo Issand! ... Samas vaimus algab hommikuteenistusel ülistuslaulu [Laudes] esimene stihhiira järgmiste sõnadega: enne Su kallist Risti ja Kannatust... Sidet Issandamuutmise ja Ristilöömise vahel rõhutatakse samal moel antud püha kondakis⁵: Sa oled kirgatatud mäel, Kristus, meie Issand, lastes oma jüngeritel imetleda Su auhiilgust, nii palju, kui nad suutsid, et Sind ristilööduna nähes nad mõistaksid, et Su kannatus oli vabatahtlik... Seega on vaja, et Kristuse jüngrid mäletaksid Ristilöömise ajal Tabori teofaaniat ning et nad mõistaksid, et Kolgata on samuti teofaania. Issandamuutmist ja Ristikannatust tuleb mõista üksteise kaudu ning loomulikult ka Ülestõusmise kaudu.⁶

Tabor-Kolgata: kõike võib ümber muuta, kuid see on võimalik ainult Risti kaudu, millega on rõõm antud kogu maailmale. Auhiilgus ja kannatus, ehk teisisõnu, kenoos ja Ristiohver ühelt poolt ning Issandamuutmine ja Ülestõusmine teiselt poolt käivad käsikäes: nii meie kui ka Kristuse enda elus on Tabor ja Kolgata – need kaks mäe – üks ja seesama müsteerium. Meie, kristlaste jaoks on õppetund selge: me oleme koos Kristusega mäetipu auhiilguses, ja me oleme koos temaga ka Ketsemani aias ja Kolgatal. Just selles ongi küsimus: kogu meie lootus tuleneb kindlast veendumusest, et Issandamuutmine viib Ristile ning Rist Ülestõusmisele.

Kolm armuaega

Evangeeliumi lugedes me näeme, et selles sündmuses võib eristada kolme momenti meie vaimlikuks harimiseks: esiteks tõus, st askees, südame puhastamine, võitlus kirgedega; seejärel puhkus, rõõm, Jumala kohalolu kaemine ja osadus Jumalaga; ning lõpuks uuesti allatulek tasandikule, igapäevasesse ellu, käesolevasse tavalisse hetke. See järgnevus moodustabki meie eksistentsi lõime, kuivõrd meie elu Kirikus järgib seda rütmi nagu teatavat liturgilist hingamist, eeskätt siis, kui me valmistume Jumalikuks Armulauaks. Issandamuutmisel on selles mõttes eshatoloogiline iseloom; olles püha Basiliuse sõnutsi aurikka *parousia*, Kristuse teise tulemise sissejuhatust.

Tulge, ronigem Issanda mäele meie Issanda kotta ning vaadeldgem Issandamuutmise auhiilgust, mille on Isalt saanud Jumala

ainusündinud poeg; läitkem oma valgus sellest valgusest; siis Vaimust ülendatutena me laulame igavesti Kolmainisuse konsubstantsiaalsust (litaania⁷, doksastikon⁸). Niimoodi „me alguses tõuseme, kerki-me, ronime mööda rasket teed, et jõuda Issanda jalge ette. Seejärel me oleme Jumala nägemise osaduses, olles kindlad, et Ta on meie südames. Lõpuks me laskume taas mäe jalamile, et kohtuda jälle oma vendade ja õdedega ning kogu maailmaga, kes ei tunne Jumalat – meie maailmaga, mis on saatanlike jõudude meelevaldas, patu ja pimeduse köidikus. Kõik on omavahel seotud. Kui meil tõesti õnnestub siseneda Issandamuutmise täiusse, siis mitte selleks, et seda kiivalt endale, omaenda naudinguks, hüvanguks või õndsuseks hoida, vaid et täituda Jumalaga, täituda üleni tema kohaolust, armust ja Vaimust – sellest Vaimust, mis põletab meid nagu tuli, sest Püha Vaim on tuli; ... tuli, mis ei põleta, või õigemini, mis põletab ainult ära meie ebapuhtuse ning näitab meile teed, lohutab, rõõmustab ning julgustab meie südant... Et olla Jumala armu tunnistajad maailmas.”⁹

Valgus ja auhiilgus

Nüüd tuleb veel kommenteerida kõige tähtsat: valgust Tabori mäel. Mis on see valgus, mis ümbritseb mäel Kristust ja apostleid? Kirikuisad vastavad, et see on Jumala auhiilguse ilmnemine. „Kättesaamatu ja rikkumatu valgus, mis säras Tabori mäel... on jumalik energia. Iseenesest on see Püha Kolmainisuse ainuline valgus,” kirjutab isa Sophrony, 20. sajandi vaimulik suurkuju.

Aga veel? Sel päeval Tabori mäel ilmutab Päikesest eredam valgus müstilisel moel Kolmainisust, laulame Issandamuutmise püha õhtuteenistusel. Kuigi Issandamuutmise auhiilgus on kolmainisuslik, on see samas spetsiifiliselt kristuslik. Issandast Jeesusest kiirgav mitteloodud valgus ilmutab Teda „tõelise Jumalana tõelisest Jumalast...”, kes on samaolemuslik Isaga” usutunnistuse sõnadega. Pidupäeva heksapostillaaris¹⁰ üteldakse: *Muutumatu valgus, oo Sõna, mittesünnitatud Isa valgus, su valguses tol päeval Tabori mäel me nägime Isa valgust, Vaimu valgust, mis valgustab maailma; ning ülistuslauludes [Laudes]: Isa hää lülitub sind selgelt oma kalliks Pojaks, kes jagab sama aujärke ning on temaga samaolemuslik... Mistõttu Damaskuse püha Johannes ütleb: „Kristust ei muudetud nii, et Ta oleks muutunud selleks, mis Ta polnud, vaid hoopis nii, et Ta ilmutas jüngeritele seda, kes Ta oli, ja et Ta avas nende silmad”. Ning Kreeta püha Andreas lisab: „Sel hetkel ei muutunud Kristus hiilgavamaks ega õilsamaks. Kaugel sellest: Ta jäi selleks, mis Ta ennegi oli”. Ka Paul Evdokimovi meelest „ei räägita evangeeliumi jutustuses Issanda, vaid apostlite ümbermuundumisest”. Tabori mäe kirgastamine ei*

toimunud Kristusega, ütlevad kirikuisad, vaid apostlitega Püha Vaimu läbi.

Enne kui me edasi läheme, tasub täpsustada, „et Kristuses inimlik ja jumalik mitte ei kõrvutu, vaid jumalikkus levib Kristuse inimlikkusesse ning Kristuse inimlikkus, mis hõlmab meid kõiki kaasates, toob meid tihedamasse osadusse temaga sakramentides, st põhiliselt ristimises ja armulauas, nagu täpsustab Olivier Clément.¹¹ See on jumalikustunud ja seega jumalikustav inimsus, mis ei tähenda seda, et inimsus kaoks ära ning jumalik tuleks asemele, vaid see on just nimelt ümbermuutumine, teostus, Jumala täius: Kristuse inimlikkust läbibistab ja muudab ümber auhiilgus, millega Püha Vaim teda ümbritseb; see on *sõma pneumatikon* ehk „vaimulik keha”, nagu ütleb püha Paulus, st Vaimust, jumalikust elust ja tulest läbistatud keha; mitte ära kadunud keha, vaid vastupidi, täielikult elustatud keha. Samal moel saab Gregorius Palamase sõnutsi *Kiriku saladuse kaudu maa ihust, mille Vaim on ühendanud Kristuse aulise kehaga, kristlaste jaoks lõppematu pühaduse allikas*.

Issandamuutmine polnud ajas ja ruumis piiratud nähtus. Kristus ei muutunud tol hetkel, vaid apostlid said hetkeks võime näha Kristust sellisena, nagu ta on sügavamas tegelikkuses, et nad mõistaksid Risti tõelist tähendust – ütlevad liturgilised tekstid ja evangeeliumitekst: Jeesus rääkis Moosese ja Eeliaga oma Ristikannatusest. Auhiilgus tuleb Risti kaudu ning Rist neelab siis surma valgusesse.

Näha jumalikku valgust?

Kuna apostlid ära muudeti, said nad seega näha kirgastust ja ümbermuutmist Kristuse jumalikule kujule; mitte jumalikku olemust, mis on kättesaamatu ja mida nad seega poleks suutnud taluda, vaid Tema energiad – justkui päikesekiiri – mille kaudu Ta tuleb igavesti iseendast välja, et teha end tuntuks ja nähtavaks. Jumala valgusega olid apostlid läbi tungitud, valgustatud; nad nägid ennast, Jumalat ning omakorda valgust säramas, kuna Jumal sai Gregorios Palamase sõnutsi nähtavaks mitte ainult nende arule (*noüs*), vaid ka nende ihulikele meeltele, mis olid „Jumala Vaimu vägevuse poolt ära muudetud”. Olles ligipääsetav nii meeltele kui ka arule, transtsendeerub jumalik valgus „korraga kõikidest meie olendliku olukorra mõõtetest, meie meeltest ja arust... Inimene võib seega kontempleerida oma äramuudetud ihusilmadega Kristuse valgust, nagu jüngrid said Tabori mäel oma kirgastatud silmadega kontempleerida Kristuse auhiilgust.”¹² Nagu apostitel, nõnda on meilgi võimalik näha Jumalat ihuliste meeltega – mitte harilike meeltega, vaid, ma kordan, et Jumala Vaimu vägevuse muudetud meeltega. Endiselt Gregorios Pa-

lamase sõnutsi sisaldub muutus selles, et „ühendus Jumala Sõnaga võtab meie loomuse enda peale”. Sel määral, mil me oleme Kristuses, on Kristuse Vaimu valgusest läbistatud inimsus ühenduses meie inimsusega.

Ning selle jaoks, kes omandab armastuse, „hajub pimedus ja ilmus tõeline valgus” (Jh 1, 8). Jumala Valgus ilmub siin maailmas, siin ajas. See ilmutub ajaloos, kuid see pole sellest maailmast, vaid *parousia* algus pühades ja pühitsetud hingedes, mis on viimse ilmnemise algus, mil Jumal ilmub oma ligipääsmatus valguses kõigile, kes jäävad kirgedehämarusse ning klammerduvad kaduva vara külge. Neile ilmneb see päev ootamatult nagu tuli, mida ei suudeta taluda. Kuid need, kes käivad valguses, ei saa tundma

Issanda Päeva, sest nad on alati Jumala- ja Jumalas.

✝ Stefanus, Tallinna ja kogu Eesti metropoliit

Issandamuutmise tähtsale teemale on õigeusu teoloogia heitnud vähemasti Vita consecrast peale otsustavat valgust: selles kondenseerub vaimulik teekond, siin toimub inimese jumalikustumine, siin saab inimene tänu Jumalale Jumalat näha, kosmos on siin juba pühitsetud. „Issandamuutmine muutub niimoodi tõelise ajaloo võtmeks”, kuna „inimese süda... saab maailma südameks ning kristlus inimese ja Jumala vahelise sideme lõpliku taastamise kohaks”.

¹ Pisut muudetud tekst 16. juulil 2006 Lõuna-Saksamaal Neuendettelsaus XXXI

Nunnade ja Munkade Rahvusvahelisel ja Interkonfessionaalsel konverentsil (E. I. I. R.) peetud ettekandest.

² Oikumeeniline patriarh Bartholomeos, „La Transfiguration exige la metanoia”, SOP, nr 306, märts 2006, lk. 23-25.

³ P. B. Paschos „Issandamuutmise teoloogia”, in Eros Orthodoxias (kreeka keeles), Kreeka Kiriku kirjastus Apostoliki Diakonia, Ateena 1978, lk. 51-57.

⁴ Troparid, mis vahelduvad lauluraamatu salvide lugemisega. Tropar: lühike tekst või hümnoloogilist laadi luuletus, mis kirjeldab pidupäeva või liturgilise teema tähendust ning mis moodustab kõikide teenistuste korpuse.

⁵ Tropar, mis seletab eeskätt pidupäeva teoloogilist tähendust; selles suhtes on ta tugevasti kateheetiline.

⁶ Piiskop Kallistos Ware, „La Transfiguration du Christ et la souffrance du monde”, SOP, nr 294, Pariis, jaanuar 2005, lk. 20-26.

⁷ Teenistuse osa, mis kloostrites toimub pühakojas narteksis ja mis koosneb põhiliselt

abipalvetest ning jumaliku armu palumisest.

⁸ Teenistuse käigus on igal teenistuse osal epiloog tropari näol, mida juhatakse kolmainsusliku hüüdega: au (kreeka keeles doxa, millest sõna doxastikon) olgu Isale, Pojale ja Pühale Vaimule.

⁹ Boris Brobinskoy, „La Transfiguration”, Homélie, Bussy-en-Othe, 19. august 1995.

¹⁰ Tropar, mis asub hommikuteenistuse kaanoni laulude lõpu ning ülistuslaulude [Laudes] vahel. Nädala sees kirjeldab see päevapäha põhilisi sündmusi ning pühapäeval kommenteerib see üht üheteistkümnest evangeeliumikohast, kus käsitletakse Kristuse Ülestõusmist.

¹¹ Olivier Clément, „Saint Grégoire Palamas et la Théologie de la Transfiguration”, SOP-i lisa, nr. 131, Pariis, september-oktoober 1988, lk. 1-17.

¹² Michel Stravou, „La transfiguration du corps et du cosmos dans la théologie byzantine”, SOP, nr 247, aprill 2000, lk. 24-28.

VAIMSUS: SÜDAMEPALVE

Arhidiakon Arkadi Pihkva-Petseri kloostrist¹

Isa Arkadi seisis oma kongi rõdul ja toitis tuvisid. Ta oli hea väljanägemisega umbes viiekümneaastane pikka kasvu mees. Isa Arkadi oli alati heas tujus ja väga sõbralik.

„Ütelge, isa Arkadi, kuidas te alati nii rõõmus ja puhanud olete?”

Isa Arkadi vastas naeratades: „Miks ma peaksin siis kurb olema? Ma olen hea tervise juures, mul on toit, riided, jalanõud. Ma elan heas kongis, teenin kirikut diakonina, töötan kloostritöökojas puusepana, loen hingeharivaid raamatuid ja palvetan. Mida siis veel vaja on? Kes enamat tahavad, riskivad apostel Pauluse järgi paljude murede ja kirgedega. Nad on kord ahnuse, kord kättemaksu, kord lihahimu, kord võimujanu ohvrid. Kui nad ei saa oma iha objekti kätte, muutuvad nad kurjaks ja ärrituvaks. Kui nad oma eesmärgile jõuavad, hakkavad nad kartma, et jäävad saavutatud asjast ilma. Seetõttu on nad alati õnnetud. Kui teie, Sergei Nikolajevitš, tahate hoida hingerahu, siis elage lihtsalt, ärge seipitsege intriige ja kõik läheb hästi. Isa Ambrosius Optinast ütles sageli: „Ela lihtsalt ja sa elad saja-aastaseks.””

„See on võimalik kloostris, aga maailmas?”

Isa Arkadi kostis: „Maailmas võib ka varjatult elada, ilma ennast esiplaanile seadmata.”

„Aga kui ma pattu teen, mida siis teha?”

„See on lihtne, Sergei Nikolajevitš.

Selle kohta on üks lugu kõrbeisadega. Ühel päeval tuli noor munk ühe vane ma juurde ja küsis: „Isa, mida ma pean tegema, ma langen alati samasse pattu?” Vanem vastas: „Kui sa pattu langed, siis tõuse püsti ja kahetse pattu.” „Aga kui ma uuesti langen?” „Siis tõuse ja kahetse uuesti.” „Aga kui kaua?” „Kuni surmani.”² Sergei Nikolajevitš, selles peitubki saladus, kuidas rahus elada. Maailmas pole kedagi, kellel poleks pattu. Apostel Johannes Teoloog kirjutas samuti selle kohta. Kuid iga patu jaoks on patukahetsus. See patukahetsus päästab meid lakkamatult ühest küljest kõrkusest ja alpuusest ning teiselt poolt meeletest.”

„Isa Arkadi, ma oletan, et Jeesuspalve sobib selleks puhuks. Selles korratakse ühtelugu: „Issand halasta, Kyrie eleison!””

„See on tõsi, vend Sergei. Me ei patusta ainult iga tund, vaid iga minut, iga sõna, teo ja mõttega. Me lepime kergesti „priloogidega”, st asjatute, kahtlaste, himurate, jumalatteotavate mõtetega; me uurime neid igast küljest. Tihti oleme nendega nõus ja kui me ka pattu ei lange, siis ainult sellepärast, et meil polnud sobivat võimalust. Jeesuspalve on sellel juhul väga soovitatav. Kui su vaimus kerkib üles jumalatteotav mõte või lihalik himu mõne naise vastu, või kui sa tahad öelda halbu asju oma ligimese kohta või isegi teda lüüa, siis pöördu Jeesuspalve poole. Ütle vaikselt või mõttes: „Issand Jeesus Kristus, Jumala poeg, heida armu minu, patuse peale.” Ütle seda aeglaselt, tähelepanelikult ja kurvalt, ning kõik halvad mõtted lahkuvad sust. Ja isegi kui sa nõustud nende mõtetega ja langed, siis ära kurvasta üleliia, vaid korda pidevalt sedasama palvet. Ja su vaim leiab rahu. Enne patustamist esitavad demonid meile Jumalat halastava ja kõike andestavana. Nad ütlevad

meile näiteks, et kui noor ja tugev mees langeb vahel lihalikkude pattu, andestab Jumal talle hõlpsasti: selline on ju looduse sund. Kuid pärast patustamist esitavad demonid meile Jumalat karmi ja halastamatu kohtunikuna, et meid meeletesse tõugata. Niimoodi ajavad nad mõningaid inimesi hulluse ja isegi enesetapuni. Aga see, kes palub pidevalt Jumalalt andestust, jääb alandlikuks ja rahulikuks. Püha Antonius Suur nägi ükskord Maad kaetuna saatanlike lõksudega. Ta küsis ehmunult Jumala käest: „Aga kes siis üldse pääseda võib?” Ning ta sai vastuse: „Alandlik inimene.” Just sellepärast on tähtis lakkamatult Jeesuspalvet ütelda. Kuid isegi paljud mungad peavad seda üleliigseks: piisavat sellest, et pidada koos teenistust ja oma kongis üksinda palvetada. Kuid me ei ole alati kirikus või oma kongis, samas kui kiusatused järgnevad meile igale poole. Veel enam, kui lugemine ja laulmine teenistustel võiksid meid päästa, siis, nagu kirjutas Poljano-Merulja staarets Basilius, oleksid lugejad ja lauljad igal pool vooruse eeskujud. Ometi me näeme, et see ei ole niimoodi. Isegi kui nad laulavad hästi ja loevad imeliselt, köidavad nende tähelepanu pigem laul ja lugemine kui sellised – nad laulavad ja loevad kunstnikena – ja mitte lauldud ja loetud tekstide sisu. Muidugi on ka ehtsalt vaimulikke lauljaid ja lugejaid.”

„Ütelge, isa Arkadi, milline on kõige täiuslikum elu? Kas aktiivne elu nagu koinobiitidel või puhtalt kontemplatiivne elu nagu eraklas või skitis?”

„Iga asja jaoks on oma aeg. Uustulnuk peab enda lihvimiseks minema kloostrikogukonda. Me teame, et kividel mere või järve kaldal on teravad servad seni, kuni nad pole vette kukkunud. Vees nad hõõrduvad üksteise vastu ja häilivad üksteist ning muutuvad ümaraks

nagu kerad või munad. Ühiselu toimib samal moel. See õpetab meile alandlikkust, kannatlikkust, malbust ja heldust. Kui kõik need voorused on omandatud, siis teatavas vanuses, umbes viiekümneaastaselt võib pöörduda üksiklase elu poole, kuid varem juhivad meid sellele tihti lihtsalt fantaasia, edevus või kõrge enesehinnang.

Kuid see, kes on juba hästi häilitud ja Jeesuspalvega harjunud, võib ja isegi peab püüdlema üksiklase elu poole ning valmistuma üleminekuks teistsugusesse, vaimulikkude maailma. „Sest ma mõistan inimese üle kohut selle järgi, millisena ma ta eest leian.”³ Pühakirja järgi on sellel, kes on tarkade neitsite⁴ kombel alati valmis, tänu Jeesuspalvele alati olemas õli oma hingelambi jaoks; ta on valmis minema teise maailma siis, kui teda kutsutakse.

Ekteeniates me palvetame, et sellise lõpuni jõuda: „Anna meie elule kristlik lõpp ilma kannatuseta, ilma häbita ning hea vastusega Kristuse kohutava kohtu ees...” Selline on Jeesuspalve. Kes seda õigesti praktiseerib, on alati alandlik, lihtne, helde ja hea. Mida enamat võime me soovida?”

Oli ilus suvehommik. Valgete, roosade ja beežide kirikute kullatud ristid särasid sinises taevas. Linnud laulsid Põhjamaa puude hapras roheluses. Kõikjal valitses rõõmus rahu.

¹ Tõlgitud teosest: H. Serge Bolshakoff. *Rencontres avec la Prière du Cœur*. Toim A. D. Solem, Genf, 1997, lk 41-46.

² Vrd Mt 18, 22.

³ Vrd Jeesus Siiraki Tarkuseraamat 16, 13.

⁴ Vt Mt 1, 25.

Noorteleht

Metropoolia / Nr 36 / August 2007

NOORTE KONVERENTS KONSTANTINOOPOLIS

**Noored ei saa olla Kiriku tulevik,
kui nad ei ole Kiriku olevik**

Marius Raudsepp

11.–16. juulini toimus Konstantinoopolis õigeusklike noorte konverents teemal „Kiriku liikmed – maailma kodanikud”. Kohale oli tulnud ligi 900 noort, sealhulgas ka roomakatoliku ja luteri kiriku esindajad.

Oma avakõnes viitas Konstantinoopoli pühim patriarh Bartholomeos iga inimese rollile Kirikus Kristuse ihu liikmena, mis tähendab vastutust Kiriku ja inimeste ees. Siiski hoiatas ta ka, et ei muututaks usuküsimustes jäigaks ja enesekesksaks ning ei isoleeritaks end sel viisil mitteortodokssest maailmast, vaid säilitataks avatus. Niisiis rõhutas ta vastutust olla teistele avatud, kuid samas säilitada ja pakkuda kogemust, mille oleme Õigeusu Kirikust saanud ja mis teeb selle meile kalliks. Nagu ütles ka üks vaimulik: kui Kirik lakkab seda tegemast, siis lakkab ta ka eksisteerimast. Siinjuures võib lisada ka isa Heikki Huttuneni mõtte, et kuigi need inimesed olid tulnud kokku Konstantinoopolisse, ei tohiks nad unustada, et nad on samaaegselt ka Istanbulis. Just see avatus on hoidnud Patriarhaadi elujõulisena keset keerulisi ja ohtlikke aegu.

Ettekannete teemad puudutasid kirikliku ja noorte elu erinevaid aspekte seoses Kiriku, ökoloogia, seksuaalsuse, globaliseerumise, üksinduse, pühaduse, perekonna ja omavaheliste suhetega. Tuleks kindlasti ära märkida, et tegu ei olnud loengutega, vaid kõnede ja sõnavõttudega, mis, tuleb tunnistada, sisulises plaanis üksteisest alati ka kuigi-võrd ei erinenud. Kogu ürituse eesmärk oli pigem tuua kokku palju õigeusklikke noori eri paigust üle kogu maailma ning pakkuda võimalust omavaheliseks suhtlemiseks ja

mõtete-kogemuste-kontaktide vahetamiseks. Seega kujunesid ühised õhtusöögid tihti peale vägagi huvitavateks.

Kui rääkida ettekannetest, siis oli rõõm tõdeda, et korduvalt rõhutati vabadust vastutuse kaudu ehk siis seda, et mida enam võtab inimene vastutuse Kiriku kui Kristuse ihu ees ja püüab teha Jumala, mitte omaenda tahtmist, ning võtab vastutuse oma elu eest enda kanda, omab ta ka ääretult suurt vabadust. Tihti aga tajuvad nii mitteusklikud kui ka inimesed Kirikust just vastupidist – kas või kombestikuga seenduvalt.

Lisaks isa Heikki ettekandele kujunes informatsiooni mõttes huvitavaks ka Dr Ioan Saucă ettekanne, mis käsitles misjonitööd. Selles selgitati, kuidas on misjonitöö omandanud negatiivse varjundi ja milles seisneb selle tegelik sisu. Misjonitööd on hakatud nägema teatavat laadi agressiivse käitumise vormina, kuigi tegelikult on tegu hoopis igapäevase *praxis*ega, kristliku elu pidamisega ja selle avalikustamisega. Ehk siis oma usulise kogemuse ja veendumuse tunnistamisega. Algkristluses toimus misjonitöö liturgia, mitte ükselt uksele käimise teel, seega jäeti inimestele vabadus ise otsustada. Samas tõdeti, et see ei tähenda pühapäevakoolide teisejärgulisust, usulisel haridusel on Kirikus oluline koht ning seda ka täiskasvanud inimeste puhul, kes võivad olla kas ateistliku või mingi muu konfessiooni või praktika taustaga – tihti peale võivad just neil tekkida väärarusaamad kristlikust õpetusest. (Tuleb meelde isa Grigoriose loeng Platoni seminaris teemal „Kristlus ja reinkarnatsioon”.) Taas kord jõuti selleni, kui oluline on avatus – suletus ja enesekesksus viivad isolatsioonini ning sealt edasi pole enam pikk tee fanatismi, fundamentalismi ja vihkamiseni. Seda mõttekäiku väljendasid eri vaimulikud korduvalt.

Laupäeval õnnestus siinkirjutajail koos Soome külalistega pääseda patriarh Bartholomeose vastuvõtule, mille käigus meenutas ta hea sõnaga Eestit ning tundis rõõmu meie kirikuelu hea käekäigu üle. Selgelt mäletas ta ka külaskäiku Värskaske, mis on tõenäoliselt ka siinpoolsetele osalejatele sama hästi meelde jäänud. Enne patriarhi vastuvõttu käidi Halki saarel asuvas Püha Kolmainu kloostris. Pühapäeval oli rõõm osaleda Püha Georgiose peakirikus peetud liturgial, kus osales isiklikult ka patriarh. Liturgiale järgnes Hagia Sofia külastamine.

Ettekannete tekstid (keeles, milles nad esitati) ja üldine informatsioon koos pildimaaterjaliga on üleval leheküljel:

<http://youth.ecupatriarchate.org>

Teele Altmäe

Konstantinoopol on hiigelsuur, majad ehitatud külj-külje kõrvale. Pani imestama, kuidas inimesed üldse oma korteritesse pääsevad, sest uksi polnud nähagi, ainult aknad. Peaaegu kõiki keldrikorruseid täidavad erisugused pudi-padi poed. Ja esimene asi, mida paratamatult tunned, on kohutav hais, sest tänavad on väga mustad ja hulkuvaid koeri-kasse tohutult.

Esimesel päeval jalutasime linnaga tutvudes Taksimi peaväljakule ja sealt suurimale osturänavale. Kogemata kõrvaltänavasse põigates sattusime õigeusu kirikusse, mis avati spetsiaalselt meie jaoks ja tehti ka väike ekskursioon. Linna peal käies tuli iga tunni tagant endale pudel vett osta, sest ilma värskendusera seal lihtsalt ellu ei jääks. Õhtuks läksime Hiltoni hotelli konverentsikeskusesse, et end registreerida. Kui kõik olid saali kogunenud, sisenes patriarh Bartholomeos ning pidas pika ilusa avakõne. Päev lõppes piduliku õhtusöögiga, kus esines segakoor Kreeta saarelt. Minu jaoks lõppes õhtu eriti hästi, sest enne patriarhi lahkumist jooksi Mariusega õnnistust paluma, aga et ta kiirustas, puudutas ta vaevu mu sõrmigi. Kurvastasin, kuid samas pöördus Bartholomeos taas minu poole ja ulatas palvehelmed. Ma olin väga tänulik.

Järgmised kaks päeva olid pingsalt loengutega täidetud. Räägiti, kuidas noored on üles kasvanud vanemate minevikuvigade mõju all. Noored on kui apostlid, kui usu kuulutajad meid ümbritsevatele inimestele. „Noor nahk kannatab vana veini ja vana rahakott kannatab uut raha.” Räägiti sellest, et vanemad peaksid laskma nooremate entusiasmi „värsket õhku” endasse. Noortele on väga tähtis näha maailma. Tuleb jätkata palverännakuid ja külastusi naabermaadesse ja kloostritesse. Tuleb õppida ka teistelt, kogudustelt, kus on palju noori, olgu need siis Kreekas, Soomes, Rumeenias vm. Ka Kirik vajab globaliseerumist. Innustagem

kogudusi valima noori oma nõukogudesse, aidakem üksteist!

Laupäeval viidi meid Halki saarele, kus Püha Kolmainu kloostris õue peal tehti suur grupipilt. Paadisõit koos pühima patriarhiga kindlustas meile privaatse kokkusaamise tema hotellitoas. Kohtumine oli kiire ja väga ametlik. Pärast õhtusööki organiseeris isa Heikki „põhja-laste” õhtu.

Pühapäev algas katedraalis liturgiaga patriarhi osalusel. Mõnede jaoks olid need neli tundi rasked, kuid mind valdas rahuga täidetud kirjeldamatu tunne. Saime armulauda ja liturgia lõppedes võtsid kõik seal viibinud 900 inimest rivvi, et patriarhilt õnnistust saada. Kui järjekord minuni jõudis, tundis patriarh mu ära, öeldes „Estonia”. Olin ülimalt üllatunud, kuidas on võimalik, et ma talle selles suures rahvamassis meelede jäin. Pärast teenistust rivistati meid jälle üles, et kingitused kätte anda. Rivi liikus tohutu kiirusega ja minuni jõudes üllatas patriarh mind taas, öeldes „again Estonia”. Seekord hakkasime me mõlemad naerma. Kingituseks saime patriarhi märgiga käekella.

Pärast lõunat korraldati meile ekskursioon Hagia Sofia kirikusse. Kogu selle aja ümbritsesid mind toredad inimesed, kellega sai ka niisama vestelda ja naerda. Õhtul loeti ette konverentsi kokkuvõtet, millele järgnes tavapärane suur söömine, pärast aga mindi basseini äärde, kus tantsiti ja löödi klaase kokku. Mina olin aga väga kurb, sest meid viidi juba kell kaks öösel lennujaama, kuigi seal selgus, et lennuk väljub alles pool seitse.

Eestisse tagasi jõudes tundus kõik kuidagi nii vaikne, nii puhas. Samas aga ka kuidagi nii lahja, justkui poleks meie Eesti jõudnud endale veel „liha luude ümber kasvatada”. Igatahes naasin Konstantinoopolist teise inimesena. Sain sealt palju positiivsust ja energiat, et siin, meie koguduses midagi korda saata. Olen südamest tänulik metropoliit Stefanusele, et ta mulle sellise kingituse tegi. Annan endast parima, et meie Kirik saaks ühiselt edasi liikudes kasvada.

Eesti Õigeusu Noorte Liidu kodulehekülj: www.eonl.ee/index.php

Metropoolia

Peatoimetaja: Madis Kolk (madis.kolk@eaok.ee); välistoimetaja: preester Sakarias Leppik; kujundaja: Inga Heamägi

Tõlked vene keelde: Stefan Fraiman; tõlked prantsuse keelest: Margus Ott; keeletoimetaja: Epp Väli

Aadress: Wismari 32, Tallinn 10136; interneti lehekülgi: www.orthodoxa.org (rahvusvaheline); www.eaok.ee (eesti); ISSN 1736-3284